

ALGEMEEN BEHEERSCOMITE

VOOR HET SOCIAAL STATUUT
DER ZELFSTANDIGEN

Opgericht bij de wet van 30 december 1992

|

Verslag 2015/02

Evaluatie van de sociale verzekering in geval van faillissement

Juli 2015

Inhoudsopgave

Inleiding	4
1 Een beknopt overzicht van de faillissementsverzekering	4
1.1 De aanzet tot de faillissementsverzekering	4
1.2 De sociale verzekering in geval van faillissement anno 2015	6
1.2.1 De rechthebbenden.....	6
1.2.2 De bescherming	6
1.2.3 Toekenningsvoorwaarden	7
2 De faillissementsverzekering in cijfers	8
2.1 Stopzettingen en faillissementen.....	8
2.2 Aanvragen en toekenningen in het kader van de sociale verzekering	10
2.2.1 Aantal aanvragen in het kader van de sociale verzekering versus het aantal faillissementen	10
2.2.2 Aantal aanvragen en toekenningen doorheen de tijd.....	11
2.2.3 Aantal aanvragen naar sociaal verzekeringsfonds.....	13
2.2.4 Uitgaven in het kader van de faillissementsverzekering	14
2.3 Profiel van de zelfstandigen die een faillissementsuitkering aanvragen en genieten .	15
2.3.1 Geslacht.....	15
2.3.2 Woonplaats	16
2.3.3 Leeftijd	17
2.3.4 Bedrijfstak	17
2.3.5 Nationaliteit	18
2.3.6 Duur van de uitkering	19
2.3.7 Arbeidsverleden	19
3 Hervorming van de bestaande sociale verzekering tot een overbruggingsrecht	20
3.1 Naar een systeem met drie pijlers:	20
3.1.1 Uitbreiding van het actuele toepassingsgebied.....	20
3.1.2 Toekenningsvoorwaarden derde pijler.....	21
3.1.3 Ondersteuning via de derde pijler: vrijwaring van sociale rechten en financiële tegemoetkoming.....	22
3.1.4 Herwerking van het reglementair kader	23
3.2 Bijsturing van de bestaande principes en modaliteiten	23
3.2.1 Effectieve bijdragebetaling	23

3.2.2	Verbetering van de aanvraag- en toekenningsprocedures van de faillissementsverzekering	24
3.2.3	Automatische toekenning	24
3.2.4	Verenigbaarheid van de financiële ondersteuning met een beperkte beroepsactiviteit of een uitkering	25
	A. Verenigbaarheid met een beperkte beroepsactiviteit	25
	B. Verenigbaarheid met een andere uitkering:	25
3.2.5	Sociale bescherming	26
	A. Ziekte- en invaliditeitsverzekering.....	26
	B. Pensioenrechten	27
4	Aanbevelingen buiten het strikte kader van het sociaal statuut	27
4.1	Een vlottere informatiedoorstroming naar de zelfstandige	27
4.2	Flankerend beleid.....	28
5	Conclusie.....	30
6	Bijlage.....	33
6.1	Evolutie van de faillissementsuitkering	33
6.2	De tijdelijke uitbreiding van de faillissementsverzekering	33
6.3	Gedwongen stopzetting.....	34
6.4	Evolutie van het aantal toegekende maanden.....	35
6.5	Faillissementen naar gewest	36
6.6	Profiel van de aangesloten zelfstandigen in hoofdberoep (per 31 december 2014)...	37
6.7	Raming van de kostprijs inzake de eventuele pensioenopbouw in het kader van de faillissementsverzekering	41
6.8	Raming van de budgettaire impact van een uitbreiding van de sociale verzekering in geval van faillissement met een derde pijler "stopzetting omwille van economische moeilijkheden"	43

Inleiding

De voorbije twee decennia is er stelselmatig gewerkt aan de uitbouw van een sociaal vangnet voor zelfstandigen die hun professionele activiteiten noodzakelijkerwijze dienen stop te zetten. Aanvankelijk was dit vangnet zeer beperkt in opzet: het was enkel bedoeld voor gefailleerden en de financiële tegemoetkoming waarop een beroep kon worden gedaan was zeer beperkt in de tijd.

Sinds de invoering ervan in 1997, werd de sociale verzekering in geval van faillissement verschillende keren aangepast en het toepassingsgebied uitgebreid. De laatste wijziging dateert van 2012 toen het stelsel toegankelijk werd gemaakt voor zelfstandigen die hun zaak gedwongen moeten stopzetten, de aanvraagtermijn werd uitgebreid en het mogelijk werd om voortaan het recht in verschillende keren uit te putten. Met deze aanpassingen werden, tot tevredenheid van het Comité, enkele van een reeks voorstellen gerealiseerd die het de voorbije jaren formuleerde ter verbetering van de faillissementsverzekering¹. In dit verslag maakt het Comité opnieuw een stand van zaken op en bekijkt het waar er nog nood is aan bijsturing.

Het verslag is als volgt opgebouwd: een eerste deel geeft een beknopt overzicht van de faillissementsverzekering anno 2015 en licht kort het ontstaan en de ontwikkeling van het stelsel toe. Deel twee beschrijft de evolutie van het aantal aanvragen en toekenningen in het kader van de faillissementsverzekering en tracht een profiel te schetsen van de zelfstandige die een faillissementsuitkering aanvraagt en geniet. In deel drie formuleert het Comité een aantal voorstellen voor een verdere verbetering van het systeem. Het heeft daarbij ook aandacht (deel vier) voor de nood die er bestaat aan begeleidende maatregelen voor zelfstandigen die hun activiteit noodzakelijkerwijze moeten stopzetten.

1 Een beknopt overzicht van de faillissementsverzekering

1.1 De aanzet tot de faillissementsverzekering

In essentie vindt de faillissementsverzekering haar oorsprong in het stelsel van de voortgezette verzekering. Tot op vandaag laat deze verzekering zelfstandigen die hun beroepsactiviteit vrijwillig stopzetten toe om zich, mits voldaan is aan de nodige voorwaarden² en bijdragebetaling, gedurende een beperkte periode³ financieel te blijven beschermen tegen ziekte- en invaliditeit en pensioenrechten op te bouwen.

¹ O.m. Advies 2009/04 "Sociale verzekering in geval van faillissement en uitbreiding van deze verzekering" en Verslag 2012/01 "Tweede verslag aan de minister van Middenstand, KMO's, Zelfstandigen en Landbouw inzake de hulp aan zelfstandigen in moeilijkheden".

² M.n. voorafgaandelijk de stopzetting minstens 1 jaar als zelfstandige in hoofdberoep (of als meewerkende partner in het maxistatuut) hebben gewerkt en in deze periode als dusdanig sociale bijdragen hebben betaald.

³ Van maximaal 2 jaar, eventueel verlengbaar tot 7 jaar indien daarmee de pensioenleeftijd wordt bereikt.

In 1995⁴ werd binnen de voortgezette verzekering een bijzondere regeling in het leven geroepen voor gefailleerde zelfstandigen⁵ en voor zaakvoerders, bestuurders en werkende vennoten van een failliet verklaarde vennootschap. Deze konden gedurende maximaal twee jaar aanspraak blijven maken op gezinsbijslag, beroep doen op de ziekte- en invaliditeitsverzekering en pensioenrechten opbouwen en dit op voorwaarde dat zij gedurende de drie jaren voorafgaand aan het faillissement verzekeringsplichtig waren geweest⁶ en in regel waren met hun bijdragebetaling voor het refertejaar.

In de praktijk bleek de voorwaarde inzake bijdragebetaling een problematisch gegeven (veel gefailleerden voldeden hier niet aan en kwamen dus niet in aanmerking). De regeling kende weinig succes en er werd een nieuw systeem uitgewerkt: op 1 juli 1997 trad de sociale verzekering in geval van faillissement in de plaats van de bijzondere (kosteloze) regeling die men in 1995 binnen de voortgezette verzekering in het leven had geroepen. Deze sociale verzekering werd een nieuwe, volwaardige tak van het sociaal statuut⁷.

Gefailleerde zelfstandigen en zaakvoerders, bestuurders en werkende vennoten van een handelsvennootschap die werd failliet verklaard konden (mits de nodige voorwaarden werden vervuld) voortaan eenmalig in hun loopbaan aanspraak maken op :

- beperkte sociale rechten, m.n. gezinsbijslag en gezondheidszorgen voor maximaal 4 kwartalen die volgen op het faillissement;
- een uitkering gedurende maximum 2 maanden vanaf de eerste dag van het kwartaal volgend op datgene van het vonnis van faillietverklaring of op datgene van het vonnis van ontbinding van het akkoord na faillissement.

Het nieuwe stelsel voorzag dus niet langer in een gelijkstelling inzake pensioenopbouw. Een combinatie van pensioenrechten en een overbruggingsuitkering bleek om budgettaire redenen niet mogelijk⁸.

De sociale verzekering in geval van faillissement werd opgevat als een residuair recht: de betrokkenen zouden er enkel aanspraak op kunnen maken indien ze op geen andere manier sociaal verzekerd zijn (noch op grond van een eigen beroepsbezigheid, noch als persoon ten laste).

Sedert de invoering heeft de sociale verzekering in geval van faillissement een aantal belangrijke wijzigingen ondergaan.

⁴ KB 07.04.1995 (BS 18.05.1995).

⁵ M.u.v. personen die strafrechtelijk zijn veroordeeld wegens het bedrieglijk karakter van het faillissement.

⁶ Zij het een gelijkstelling genoten.

⁷ KB 18.11.1996 houdende invoering van een sociale verzekering ten gunste van zelfstandigen, in geval van faillissement, en van gelijkgestelde personen, met toepassing van de artikelen 29 en 49 van de wet van 26.07.1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de wettelijke pensioenstelsels (BS 13.12.1996).

⁸ RSVZ (2012), Wetteksten en Commentaar op de wetgeving, 2260p.

1.2 De sociale verzekering in geval van faillissement anno 2015

1.2.1 De rechthebbenden

In oorsprong was de faillissementsverzekering uitsluitend bedoeld voor gefailleerde zelfstandigen en zaakvoerders, bestuurders en werkende vennoten van een handelsvennootschap die failliet werden verklaard.

In 1999 kende het stelsel een eerste uitbreiding van het toepassingsgebied tot zelfstandigen (handelaar noch mandataris van een handelsvennootschap) die een collectieve schuldenregeling verkregen omdat zij niet in staat zijn om hun opeisbare of te vervallen schulden af te lossen⁹.

In 2012 werd het stelsel een (voorlopig) laatste keer uitgebreid tot zelfstandigen die door omstandigheden (i.c. natuurramp, brand, vernieling van de bedrijfsgebouwen of –uitrusting, allergie veroorzaakt door uitoefening van het beroep) onafhankelijk van hun wil gedwongen worden tot een – al dan niet tijdelijke - stopzetting van hun activiteit en daardoor zonder beroepsinkomsten of vervangingsuitkering vallen¹⁰.

Er dient opgemerkt dat het toepassingsgebied van de faillissementsuitkering medio 2009 een tijdelijke (tot januari 2011) uitbreiding kende. In het kader van een reeks anti-crisismaatregelen werd de faillissementsverzekering¹¹ een korte tijd opengesteld voor zelfstandigen in financiële moeilijkheden. Op die manier moest in tijden van crisis het aantal faillissementen beperkt worden door preventief ingrijpen.

1.2.2 De bescherming

Tot oktober 2012 kon slechts eenmalig beroep gedaan worden op de sociale verzekering in geval van faillissement. De persoon die de faillissementsverzekering slechts gedurende een deel van de periode had genoten, kon tot dan toe de niet-gebruikte periode niet "uitputten"¹². Sedert 2012 is het wel mogelijk om "niet gebruikte perioden van de faillissementsverzekering uit te putten".

De rechten in het kader van de faillissementsverzekering zijn van tweeërlei aard, nl. een maandelijkse uitkering gedurende maximaal 12 maanden enerzijds en een beperkt behoud van rechten gedurende 4 kwartalen anderzijds.

⁹ Koninklijk Besluit van 14 januari 1999 tot invoering van artikel 2 van het koninklijk besluit van 18 november 1996 (BS 24.02.1999).

¹⁰ Wet van 16 januari 2013 tot wijziging van het koninklijk besluit van 18 november 1996 houdende invoering van een sociale verzekering ten gunste van zelfstandigen, in geval van faillissement, en van gelijkgestelde personen, met toepassing van de artikelen 29 en 49 van de wet van 26 juli 1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels en van het koninklijk besluit nr. 38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen, (BS. 15.02.2013), ingevoerd met terugwerkende kracht.

¹¹ Wet van 19 juni 2009 houdende diverse bepalingen over tewerkstelling in tijden van crisis (BS 25.06.2009).

¹² Bv. bij een nieuw faillissement

A. De uitkering

Aanvankelijk ontving de rechthebbende in het kader van de sociale verzekering een maandelijks uitkering van 632 EUR of 758 EUR¹³(respectievelijk zonder en met gezinslast) en dit voor maximaal 2 maanden. In oktober 2001 werd de maximale uitkeringsduur uitgebreid met 4 maanden. De uitkering die toegekend werd tijdens die periode van 4 maanden lag echter een stuk onder het niveau van de uitkering die tijdens de eerste twee maanden werd toegekend. In juni 2007 werd dit onderscheid afgeschaft. Terzelfdertijd vond een nieuwe uitbreiding van de toekenningsduur plaats (tot 12 maanden) en werden de uitkeringsbedragen opgetrokken tot op het niveau van het minimumpensioen van een zelfstandige (cf. Figuur 10 in bijlage). Tot slot volgt de faillissementsuitkering sindsdien ook de evolutie van het minimumpensioen voor zelfstandigen.

Tabel 1. Maandelijks uitkeringsbedrag van de faillissementsverzekering, bedragen per 1 april 2015

Zonder gezinslast	1.070,94 EUR
Met gezinslast	1.403,73 EUR

B. Beperkt behoud van sociale rechten

Rechthebbenden in de sociale verzekering behouden gedurende maximaal 1 jaar kosteloos bepaalde sociale rechten, m.n. het recht op kinderbijslag en het recht op gezondheidszorgen. De personen die vallen onder de recentste uitbreiding van de sociale verzekering (m.n. de 4 gevallen van gedwongen stopzetting), beschikken eveneens over het behoud van rechten inzake arbeidsongeschiktheid en dit in tegenstelling tot de rechthebbenden die failliet gingen of zich in een daarmee gelijkgestelde situatie bevinden.

1.2.3 Toekenningsvoorwaarden

Een zelfstandige die aanspraak wenst te maken op de sociale verzekering dient voorafgaandelijk de stopzetting:

- vier kwartalen verzekeringsplichtig te zijn geweest in hoofdberoep
- gedurende dezelfde periode bijdragen voor een zelfstandige in hoofdberoep te zijn verschuldigd geweest.

Bovendien geldt dat de betrokken zelfstandige:

- een hoofdverblijfplaats in België moet hebben.
- tijdens de beschermde periode geen enkele beroepsactiviteit mag uitoefenen.

Wat betreft het recht op een uitkering is nog bepaald dat de betrokkene geen recht op een vervangingsinkomen mag kunnen laten gelden.

¹³ 25.000 BEF of 30.000 BEF

Voor het behoud van rechten in het kader van het sociaal statuut geldt (sinds 2001 zijn de toekenningsvoorwaarden voor beiden luiken niet langer identiek) dat de zelfstandige:

- op basis van de (gewezen) activiteit van zijn echtgenoot, niet mag genieten van uitkeringen in het verplicht stelsel van pensioen, gezinsbijslag en gezondheidszorg die minstens gelijkwaardig zijn aan die van het sociaal statuut van de zelfstandige (afgeleide rechten);
- zich niet in een toestand mag bevinden die rechten opent op een rustpensioen.

In het verleden moest de aanvraag om rechten te laten gelden in de faillissementsverzekering worden ingediend bij het sociaal verzekeringsfonds ten laatste 1 kwartaal na stopzetting. Sinds 2012 heeft de zelfstandige hiervoor twee kwartalen de tijd. De uitkering wordt toegekend vanaf de eerste maand na stopzetting^{14,15}. Het behoud van rechten inzake geneeskundige verzorging en gezinsbijslag (en inzake arbeidsongeschiktheid in geval van een gedwongen stopzetting) neemt een aanvang de eerste dag van het kwartaal dat volgt op datgene van het vonnis van faillietverklaring of van de stopzetting van de zelfstandige activiteit.

2 De faillissementsverzekering in cijfers

2.1 Stopzettingen en faillissementen

Jaarlijks zet ongeveer 7% van de actieve ondernemingen¹⁶ in ons land zijn activiteiten stop. Dit percentage is vrij stabiel doorheen de tijd.

Tabel 2. Aantal actieve ondernemingen, aantal stopzettingen en stopzettingsgraad, België, 2000-2012

	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012
Aantal actieve ondernemingen	689.452	686.857	697.817	722.191	746.419	768.759	802.351
Aantal stopzettingen	53.394	48.625	48.137	51.264	53.207	56.505	58.072
Stopzettingsgraad	7,74%	7,08%	6,90%	7,10%	7,13%	7,35%	7,24%

Bron : FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

Faillissementen vormen slechts een beperkt gedeelte van de stopzettingen (Tabel 3). Het aandeel faillissementen is evenwel groeiend (van nog geen 13% in 2000 tot meer dan 18% in 2012) als gevolg van de sterkere toename van het aantal faillissementen ten opzichte van het aantal stopzettingen.

¹⁴ en niet zoals in het verleden (vóór 2002) vanaf het volgende kwartaal.

¹⁵ Volgens artikel 1bis van het KB van 18 november 1996 wordt onder stopzetting begrepen :

1° het vonnis van faillietverklaring in de gevallen bedoeld in artikel 2, § 1;

2° de stopzetting van de zelfstandige activiteit in de gevallen bedoeld in artikel 2, § 2;

3° de gedwongen stopzetting van de zelfstandige activiteit in de gevallen bedoeld in artikel 2, § 3.]1

¹⁶ BTW-plichtige ondernemingen.

Tabel 3. Evolutie van het aantal ondernemingen dat wordt stopgezet of failliet gaat, België, 2000-2010

	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012
Faillissementen	6805	7222	7935	7616	8476	9570	10587
Stopzettingen	53394	48625	48137	51.264	53207	56505	58072
Aandeel faillissementen	12,74%	14,85%	16,48%	14,86%	15,93%	16,94%	18,23%

Bron : FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

Ook wanneer rekening wordt gehouden met de evolutie van het aantal actieve bedrijven¹⁷, is er de voorbije jaren sprake van een toename van het aantal faillissementen. Sinds 2006 steeg de faillissementsgraad bijna onafgebroken van 1,05 naar 1,32 in 2012.

Tabel 4. Evolutie van de faillissementsgraad van Belgische ondernemingen, België, 2000-2010

	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012
Faillissementsgraad	0,99%	1,05%	1,14%	1,05%	1,14%	1,24%	1,32%

Bron : FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

Een opdeling van de faillissementen naar omvang van de onderneming leert dat circa 90% van de faillissementen in 2012 betrekking had op ondernemingen met minder dan vier werknemers. Er dient echter te worden opgemerkt dat dit niet betekent dat deze ondernemingen de grootste kans hebben om failliet te gaan. De faillissementsgraad is in 2012 hoger in grotere ondernemingen (het hoogst voor ondernemingen met 5 – 9 werknemers)¹⁸.

Tabel 5. Evolutie van de faillissementen naar ondernemingsgrootte, België, 2000-2010

	2000	2004	2008	2010	2012
0-4	5853	6872	7738	8545	9502
5-9	501	549	416	579	578
10-19	281	302	206	269	287
20-49	130	163	83	138	159
50-99	27	33	21	32	46
100+	13	16	12	7	15
Totaal	6805	6872	8476	9570	10587

Bron : FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

Tot slot leert een uitsplitsing naar rechtsvorm van de onderneming dat de faillissementen zich voornamelijk voordoen bij de bvba's (62,7%) en bij de natuurlijke personen (18,1%). Vergeleken met het relatieve aandeel van deze rechtsvormen in

¹⁷ Een toename van het absolute aantal faillissementen zou kunnen verklaard worden door een stijging van het absolute aantal bedrijven.

¹⁸ FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie, Panorama van de Belgische Economie 2012.

het geheel van actieve ondernemingen, zien we dat de kans op faillissement groter is bij bvba's dan bij natuurlijke personen.

Tabel 6. Evolutie van de faillissementen naar ondernemingstype, België, 2006-2010

	2006	2008	2010	2012
Natuurlijke persoon	1564	1677	1833	1918
Vennootschap onder firma of commanditaire vennootschap	112	153	396	593
Naamloze vennootschap of commanditaire vennootschap op aandelen	1066	1001	992	996
Besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid	4434	5228	5915	6636
Coöperatieve vennootschap	402	379	327	358
Andere	58	38	107	86
Totaal	7636	8476	9570	10587

Bron : FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

2.2 Aanvragen en toekenningen in het kader van de sociale verzekering¹⁹

2.2.1 Aantal aanvragen in het kader van de sociale verzekering versus het aantal faillissementen

Het aantal aanvragen voor de toekenning van een faillissementsverzekering dat in de RSVZ-statistieken wordt weergegeven, bedraagt slechts een fractie van het aantal faillissementen dat jaarlijks wordt geregistreerd.

Niet elke zelfstandige die failliet wordt verklaard voldoet aan de wettelijke voorwaarden om een faillissementsverzekering te kunnen genieten. Dit is onder andere het geval wanneer de zelfstandige nog beroepsactief is als zelfstandige (in een ander bedrijf/bedrijven) of als hij onmiddellijk opnieuw aan de slag is gegaan (eventueel als werknemer). Daarnaast is er een groep gefailleerde zelfstandigen die rechten opent op een vervangingsinkomen binnen een andere tak van de sociale zekerheid (werkloosheids- of arbeidsongeschiktheidsverzekering of pensioen) of die reeds in het verleden een faillissementsuitkering genoot ten belope van 12 maanden. Daarnaast is het mogelijk dat gefailleerden niet (langer) over een hoofdverblijfplaats in België beschikken (bv. zelfstandige van niet-Belgische origine die terugkeert naar het land van herkomst). Tot slot kunnen aan de basis van 1 aanvraag in het kader van de sociale verzekering, verschillende faillissementen liggen.

In hoeverre het feit dat niet elke zelfstandige die failliet wordt verklaard voldoet aan de wettelijke voorwaarden om de faillissementsverzekering te kunnen genieten het grote verschil verklaart tussen het aantal faillissementen en het aantal aanvragen voor een faillissementsverzekering, dan wel in welke mate dit grote verschil toe te schrijven is aan een zogenaamde non take up²⁰ binnen het systeem, is moeilijk in te

¹⁹ De cijfers betreffen uitsluitend de aanvragen en toekenningen naar aanleiding van een stopzetting als gevolg van faillissement. De gegevens m.b.t. de gedwongen stopzetting zijn opgenomen in bijlage 6.3.

²⁰ De mate waarin zij die (wettelijk) recht hebben op een uitkering of sociale bescherming, er geen beroep op doen.

schatten. Immers, op dit moment zijn er geen gegevens beschikbaar²¹ van het aantal gefailleerde zelfstandigen dat effectief recht zou hebben op de sociale verzekering inzake faillissement²² dan wel recht op een ander vervangingsinkomen of actief blijft als zelfstandige of werknemer.

Bovendien dient opgemerkt dat de aanvraagcijfers uitsluitend het aantal geregistreerde aanvragen betreffen. De RSVZ-gegevens zijn immers gebaseerd op het aantal aanvragen tot het bekomen van de faillissementsverzekering dat de sociale verzekeringsfondsen als dusdanig in het ARZA²³ registreren. Het Comité vermoedt dan ook dat de cijfers inzake het aantal geregistreerde aanvragen, geen sluitende weergave (en eerder een onderschatting) vormen van het aantal effectieve aanvragen (zie ook kanttekening in punt 2.2.3).

2.2.2 Aantal aanvragen en toekenningen doorheen de tijd

Het aantal aanvragen tot het verkrijgen van een uitkering in het kader van de faillissementsverzekering (

Figuur 1) is sinds 1999²⁴ sterk toegenomen. In 2014 bedroeg het aantal aanvragen ongeveer het dubbele van het aantal aanvragen in 1999 (1143 tegenover 547)^{25, 26}.

²¹ Cf. antwoord op de mondelinge parlementaire vraag nr. 16370

²² Het identificeren of schatten van de populatie rechthebbenden op een sociale tegemoetkoming is een klassiek probleem bij onderzoek inzake non take (invoegen ref.) .

²³ Centraal repertorium

²⁴ Eerste jaar waarvoor RSVZ-cijfers beschikbaar zijn.

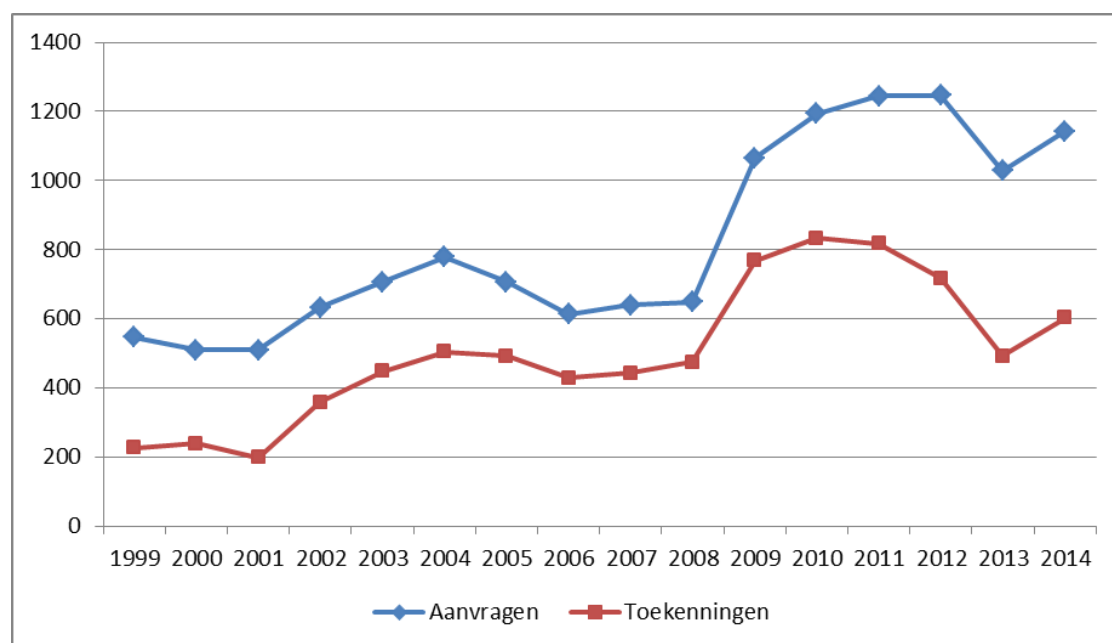
²⁵ Er is niet meteen een duidelijk aanwijsbare verklaring voor de sterke stijging van het aantal aanvragen in de periode 2008-2009. De toename is immers niet toe te schrijven aan:

- een uitzonderlijke stijging van het aantal faillissementen (cf. Tabel 13);
- een verstrenging van de toegangsvoorwaarden tot werkloosheidsverzekering voor zelfstandigen op basis van een arbeidsverleden als werknemer. In tegendeel: in 2007 werden de voorwaarden gunstiger waardoor er ook daar een toename van het aantal zelfstandigen met een werkloosheidsuitkering te bemerken valt.

Mogelijk is de stijging toe te schrijven aan een betere bekendheid van de faillissementsverzekering door de tijdelijke uitbreiding in het kader van de crisis (cf. supra).

²⁶ Het Comité ziet niet meteen een verklaring voor de sterke daling van het aantal toekenningen tussen 2012 en 2013. Die wordt wellicht niet uitsluitend veroorzaakt door een daling van het aantal aanvragen (bv door de verlenging van de aanvraagtermijn, nl. uitstelgedrag voor de indiening van de aanvragen): die is veel beperkter. Bovendien is de regeling gunstiger geworden (verlenging aanvraagtermijn, opnemen in meerdere keren) (en uitgebreid (tot gevallen van gedwongen stopzetting).

Figuur 1. Evolutie van het aantal geregistreerde aanvragen en toekenningen in het kader van de faillissementsverzekering, 1999 -2014

Bron: RSVZ

Lang niet alle aanvragen kennen een positief vervolg. In een aanzienlijk deel van de gevallen leidt de aanvraag immers niet tot de toekenning van een faillissementsuitkering. Het aantal uitkeringen dat wordt toegekend, ligt dan ook systematisch een stuk lager dan het aantal aanvragen dat werd ingediend.

De redenen voor de niet-toekenning van faillissementsverzekering worden vandaag niet op een systematische wijze geregistreerd door de sociale verzekeringsfondsen. Het Comité ziet echter twee belangrijke weigeringsgronden:

- Ten eerste het feit dat zelfstandigen nog een mandaat uitoefenen in een vennootschap. Om aanspraak te maken op een faillissementsverzekering mag men immers geen enkele beroepsactiviteit meer uitoefenen.
- Ten tweede het feit dat zelfstandigen vaak een gemengde loopbaan hebben waardoor zij mogelijk rechten openen in de werkloosheidsverzekering. Om aanspraak te kunnen maken op een faillissementsuitkering mag men echter geen rechten op een vervangingsinkomen kunnen laten gelden.

Het Comité merkt in dit verband op dat er voor zelfstandigen die een faillissementsuitkering aanvragen, sinds eind 2012 de verplichting geldt om er zelf voor te zorgen (door het indienen van een aanvraag tot werkloosheidsuitkering) dat de RVA een attest aflevert dat aantoont dat de betrokkene geen aanspraak maakt op een werkloosheidsuitkering²⁷. Omdat de praktijk leert dat deze richtlijn heeft geresulteerd in meer weigeringen omdat dergelijk attest niet wordt voorgelegd, vormt dit mogelijk een van de verklaringen voor de sterkere daling in het aantal toekenningen tussen 2012 en 2013.

²⁷ Technische nota Inspectiedienst DG Zelfstandigen d.d. 29 november 2012.

2.2.3 Aantal aanvragen naar sociaal verzekeringsfonds

Het aantal geregistreerde aanvragen en toekenningen in het kader van de faillissementsverzekering varieert verder ook sterk naargelang het beschouwde sociaal verzekeringsfonds (cf. infra). Tabel 7 illustreert dit. Het Comité merkt op dat de cijfers evenwel met de nodige voorzichtigheid moeten geïnterpreteerd worden.

Ten eerste gaat het, zoals eerder aangegeven (cf. punt 2.2.1), om het aantal geregistreerde aanvragen. Er stellen zich in verband met de registratie twee moeilijkheden:

- De uniforme invulling van het begrip 'aanvraag': wat dient begrepen te worden onder een aanvraag? Hoe definiëren de verschillende fondsen dit? Wordt de definitie door de afzonderlijke fondsen op eenzelfde manier ingevuld?;
- De registratie van wat als een aanvraag wordt gepercipieerd: worden alle aanvragen consequent als dusdanig door de fondsen geregistreerd? De cijfers doen volgens het Comité vermoeden dat er vandaag geen uniformiteit is in de registratieprocedure van de aanvragen door de verschillende fondsen.

De onduidelijkheid omtrent de consequente definiëring en registratie van de aanvragen door de verschillende fondsen maakt het moeilijk een correcte inschatting te maken van de toekenningsgraad (succesvolle aanvragen²⁸) in de faillissementsverzekering.

Dit wordt versterkt door het feit dat, om te weten in welke mate aanvragen succesvol zijn, men niet gewoonweg het aantal toekenningen dat voor een gegeven jaar wordt geregistreerd, kan afzetten tegenover het aantal aanvragen voor een datzelfde jaar. De aanvraag door en toekenning van een faillissementsverzekering aan een zelfstandige gebeurt immers niet per definitie in hetzelfde jaar. Zo kan toekenning in een gegeven kalenderjaar gebeuren op basis van een aanvraag die gedaan werd in het kalenderjaar daaraan voorafgaand.

²⁸ Het aantal toekenningen afgezet tegenover het aantal aanvragen.

Tabel 7. Evolutie van de aanvragen, toekenningen en de toekenningsgraaf in het kader van de faillissementsverzekering per verzekeringsfonds

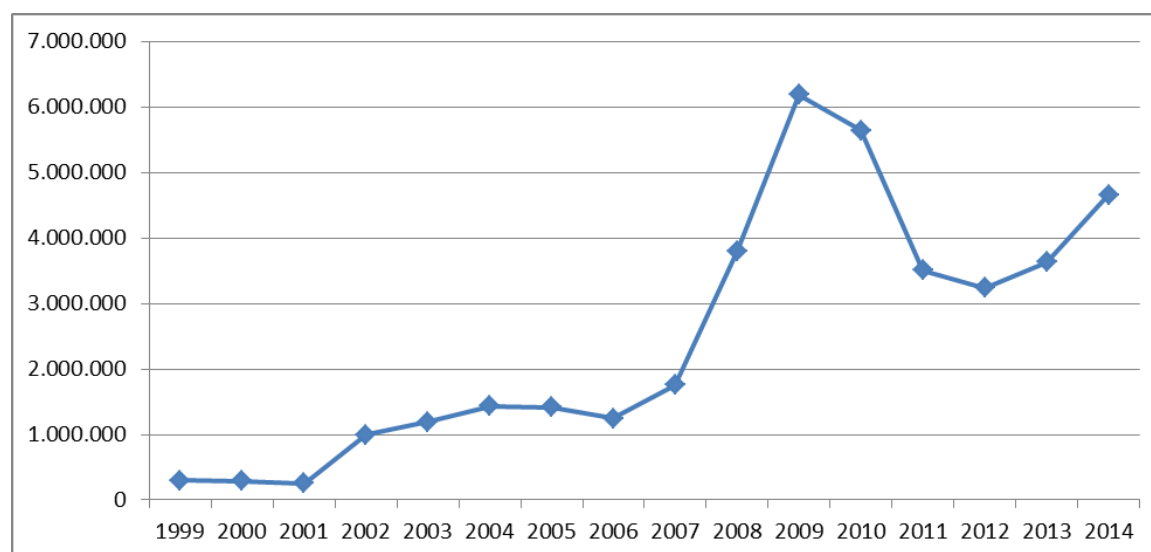
Sociaal Verzekeringsfonds	2005		2007		2009		2011		2013	
	Aanvragen	Toekenningen	Aanvragen	Toekenningen	Aanvragen	Toekenningen	Aanvragen	Toekenningen	Aanvragen	Toekenningen
ACERTA	155	149	154	151	256	204	363	266	230	108
ARENBERG	5	4	8	8	16	2	-	-	-	-
Attentia	18	10	7	7	22	20	17	15	14	14
Partena	76	64	71	56	144	125	107	69	107	56
Nationale hulpkas	26	17	16	12	21	14	26	20	16	11
U.C.M.	85	19	88	20	101	34	145	40	161	41
Group S	23	14	13	12	22	20	44	37	65	34
HDP	20	18	7	4	34	27	38	28	22	14
Steunt elkander	29	11	24	8	31	19	34	21	40	14
Securex Integrity	108	62	99	60	124	70	137	54	179	72
Multipen	5	3	7	2	11	6	19	8	14	5
Intersociale	14	13	8	8	11	11	-	-	-	-
VEV - XERIUS	46	35	45	34	143	102	119	96	89	46
SVMB	97	73	93	61	130	114	-	-	-	-
ZENITO	-	-	-	-	-	-	195	163	92	77
Totaal	707	492	640	443	1066	768	1244	817	1029	492

Bron: RSVZ

2.2.4 Uitgaven in het kader van de faillissementsverzekering

De uitgaven voor de faillissementsuitkering (Figuur 2) bedroegen in 2014 4.658.996 EUR en liggen daarmee een stuk hoger dan in 1999 (1.411.825 EUR).

Figuur 2. Evolutie van de uitkeringsmassa in de faillissementsverzekering, 1999-2014

Bron: RSVZ

Deze toename kan o.m. verklaard worden door een aantal factoren.

- Ten eerste is er een stijging van het aantal maanden dat de faillissementsuitkering wordt toegekend, nl. 2.487 in 2005²⁹ tegenover 4.249 in 2014. Dit kan verklaard worden door een wijziging van het stelsel, nl. de verlenging van de mogelijke duur tot 12 maanden in 2007 (zie figuur 11 in bijlage).
- Ten tweede is er in de beschouwde periode (2007) een verhoging van het bedrag tot het minimumpensioen geweest (zie figuur 10 in bijlage) en is het onderscheid in uitkeringshoogte tussen de eerste 2 maanden en de vier daaropvolgende maanden afgeschaft.
- Een derde mogelijke verklaring is de eventuele wijziging in samenstelling van de populatie uitkeringstrekkers (en dus een wijziging in de verhouding van de verschillende uitkeringscategorieën gezinshoofd – alleenstaande). Hierover zijn echter geen tijdreeksen beschikbaar bij het RSVZ.

2.3 Profiel van de zelfstandigen die een faillissementsuitkering aanvragen en genieten

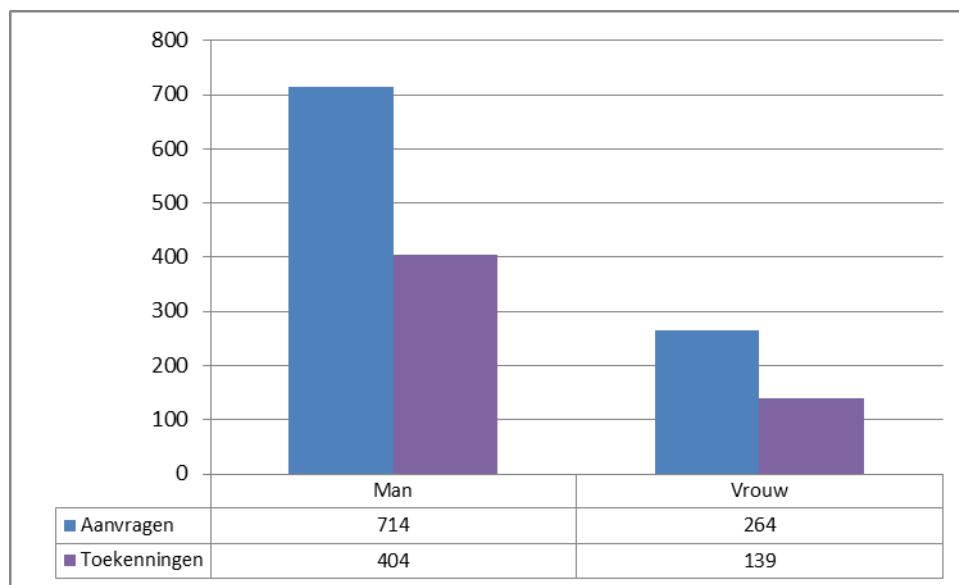
2.3.1 Geslacht

Ongeveer drie vierde van de zelfstandigen die een faillissementsverzekering ontvangen, is van het mannelijke geslacht. Eenzelfde verdeling is van toepassing voor wat betreft de groep zelfstandigen die een aanvraag tot een faillissementsuitkering indient (die geregistreerd wordt). Verhoudingsgewijs³⁰, doen mannen meer dan vrouwen beroep op de faillissementsverzekering: met 73% ligt het aandeel mannen dat een aanvraag tot uitkering indient immers beduidend hoger dan het aandeel in de totale populatie aangesloten zelfstandigen in hoofdberoep (66%) (cf. Tabel 15 in bijlage).

²⁹ Voor de periode 1999-2004 zijn er geen gegevens beschikbaar over het aantal toegekende maanden.

³⁰ En uitsluitend uitgaand van het aantal *geregistreerde* aanvragen

Figuur 3. Aantal geregistreerde aanvragen en toekenningen in het kader van de faillissementsverzekering naar geslacht, 2014

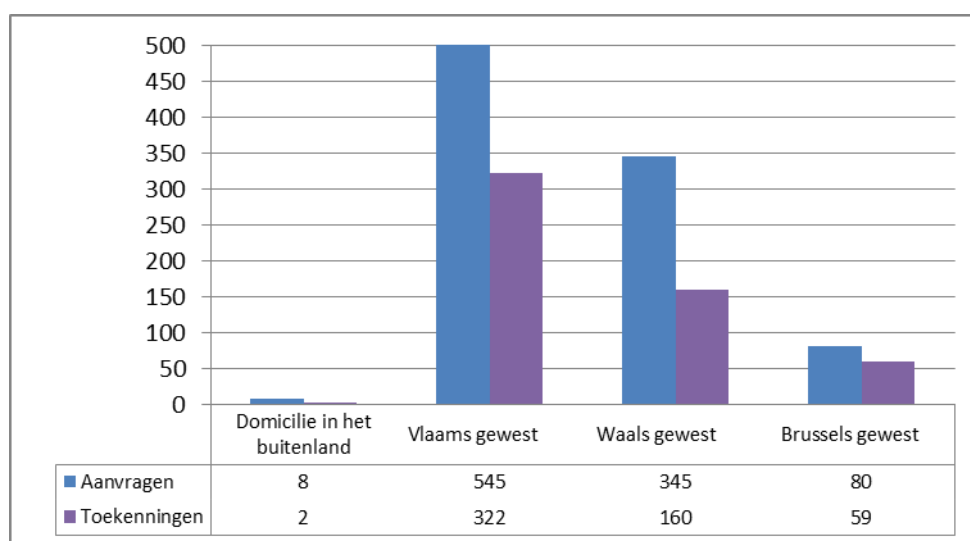

Bron: RSVZ

2.3.2 Woonplaats

De meerderheid (59%) van de zelfstandigen met een faillissementsuitkering woont in het Vlaamse Gewest. Ongeveer een derde (29%) van de toekenningen gaat naar zelfstandigen in het Waals Gewest en 11% naar zelfstandigen in Brussel. Inzake de geregistreerde aanvragen betreffen de aandelen voor de verschillende gewesten respectievelijk 56%, 35% en 8%. Vergeleken met hun aandeel in de populatie zelfstandigen in hoofdberoep, dienen Waalse zelfstandigen vaker een aanvraag tot faillissementsuitkering in (cf. Tabel 15 in bijlage).

Figuur 4. Aantal geregistreerde aanvragen en toekenningen in het kader van de faillissementsverzekering naar woonplaats, 2014

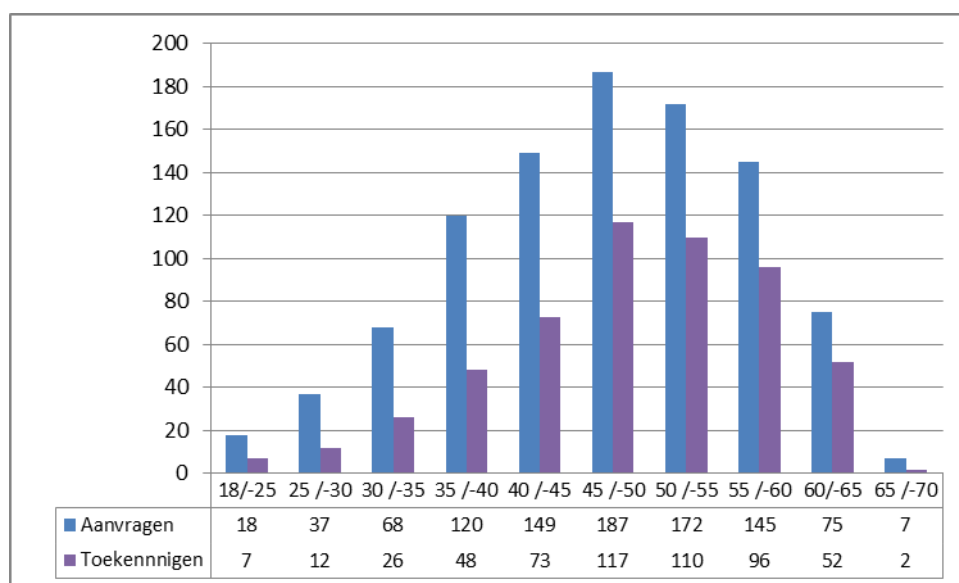

Bron: RSVZ

2.3.3 Leeftijd

De gemiddelde leeftijd van een zelfstandige die een faillissementsuitkering ontvangt bedraagt 48 jaar. Daarmee is hij ouder dan de gemiddelde zelfstandige in hoofdberoep (44 jaar) en ouder dan de gemiddelde zelfstandige die een aanvraag tot een faillissementsuitkering indient (46 jaar).

Figuur 5. Geregistreerde aanvragen en toekenningen in het kader van de faillissementsverzekering naar leeftijdsgroep, 2014

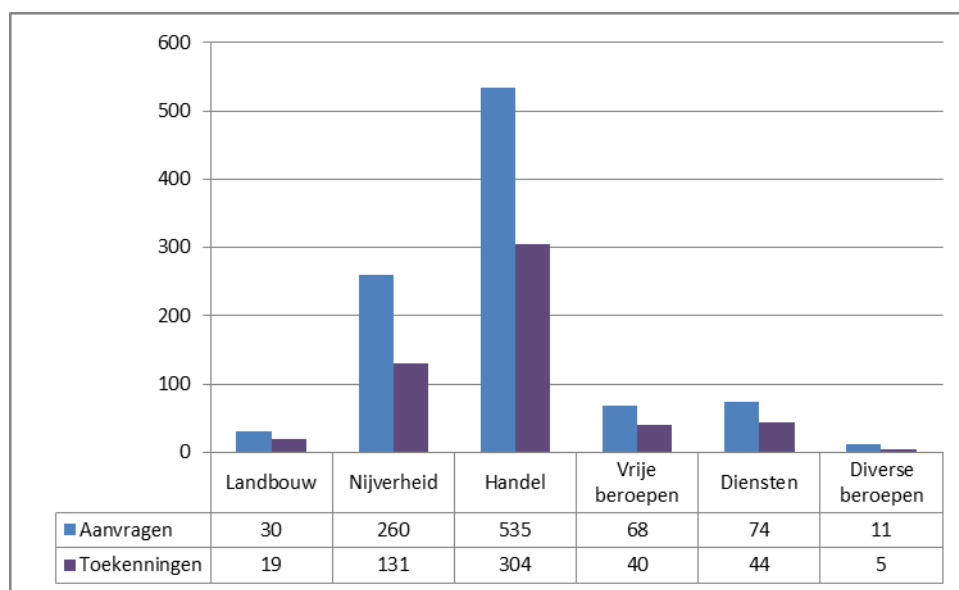

Bron: RSVZ

2.3.4 Bedrijfstak

Faillissementsuitkeringen gaan het vaakst naar zelfstandigen die actief waren in de handel (meer dan de helft van de gevallen) of de nijverheid (ongeveer een kwart van de gevallen). Vergeleken met hun aandeel in de totale groep zelfstandigen, zijn de zelfstandigen uit de handel duidelijk oververtegenwoordigd in de faillissementsverzekering (zie Tabel 15 in bijlage). Er worden verhoudingsgewijs veel meer aanvragen geregistreerd van zelfstandigen die actief waren in de handel of de nijverheid.

Figuur 6. Geregistreerde aanvragen en toekenningen in het kader van de faillissementsverzekering naar bedrijfstak, 2014

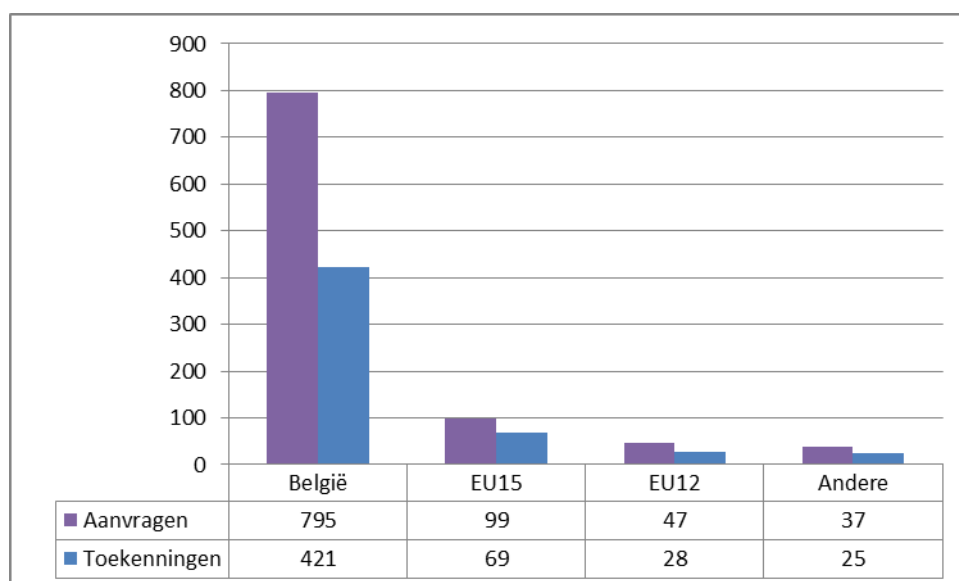

Bron: RSVZ

2.3.5 Nationaliteit

Het overgrote deel van geregistreerde aanvragen in het kader van de sociale verzekering gebeurt door zelfstandigen met de Belgische nationaliteit (81%). Ook het overgrote deel van de toekenningen gebeurt aan deze groep. Niettemin is het aandeel niet-Belgen dat een faillissementsuitkering aanvraagt of ontvangt groter dan hun aandeel in de totale populatie (cf. Tabel 15 bijlage). Dit geldt in het bijzonder voor zelfstandigen afkomstig uit de EU of uit een niet-Europees land.

Figuur 7. Toekenningen in het kader van de faillissementsverzekering naar nationaliteitsgroep, 2014

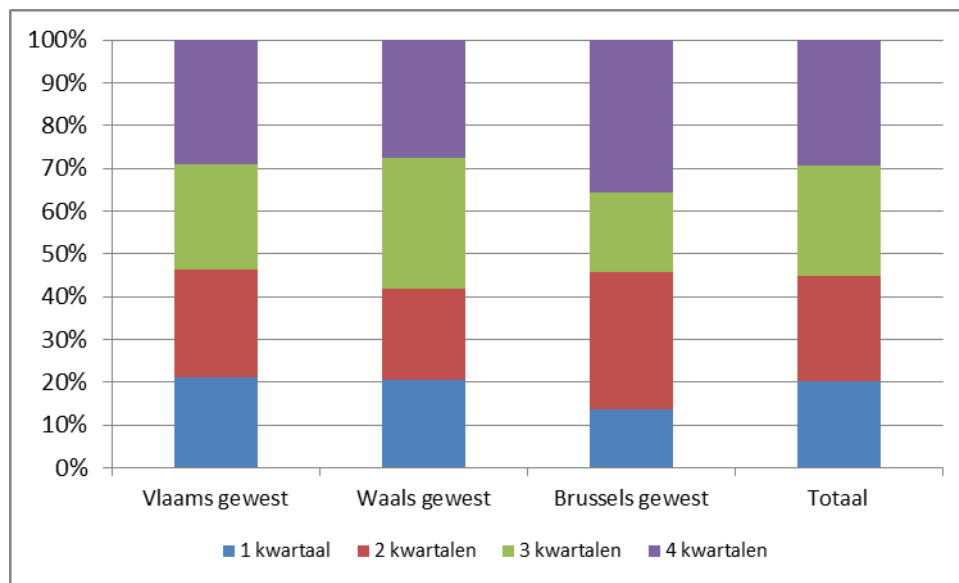

Bron: RSVZ

2.3.6 Duur van de uitkering

De gemiddelde duur van de uitkering bedraagt ca. 7 maanden (cf. Tabel 13 in bijlage). Een kleine 30% van de gefailleerde zelfstandigen met een uitkering ontvangt de financiële tegemoetkoming voor de maximale duur van 12 maanden. Er zijn evenwel regionale verschillen. In Brussel ligt de gemiddelde uitkeringsduur iets hoger dan in Vlaanderen en Wallonië. 36% van de Brusselse zelfstandigen met een faillissementsuitkering ontvangt die uitkering 10 of meer maanden, in Vlaanderen en Wallonië gaat het om iets minder dan 30%. In Vlaanderen en Wallonië is de groep zelfstandigen dat de uitkering slechts 1 tot 3 maanden ontvangt (21%) groter dan in Brussel (14%).

Figuur 8. Toekenningen in het kader van de faillissementsverzekering naar duur van de uitkering, 2014

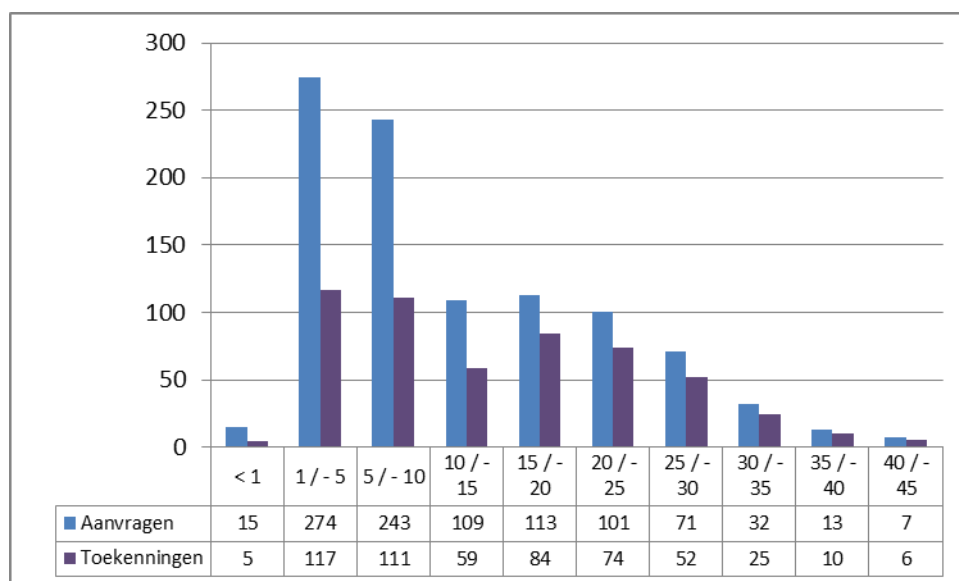

Bron: RSVZ

2.3.7 Arbeidsverleden

Meer dan de helft van de aanvragen in het kader van de faillissementsuitkering gebeurde in 2014 door zelfstandigen met een arbeidsverleden als zelfstandige van minder dan 10 jaar. Iets meer dan 40% van de toekenningen gebeurde aan diezelfde groep. Gemiddelde genomen heeft de zelfstandige die een uitkering aanvraagt een arbeidsverleden van ongeveer 11 jaar. De gemiddelde duur van het arbeidsverleden van de zelfstandige die een faillissementsuitkering ontvangt is 14 jaar.

Figuur 9. Evolutie van het aantal geregistreerde aanvragen en toekenningen in het kader van de faillissementsuitkering naar duur van het arbeidsverleden, 2014

Bron: RSVZ

3 Hervorming van de bestaande sociale verzekering tot een overbruggingsrecht

Het Comité stelt voor om de sociale verzekering zoals deze vandaag bestaat, om te vormen tot een overbruggingsrecht dat zelfstandigen in geval van stopzetting een vangnet biedt in afwachting van het hervatten van een beroepsactiviteit. Het overbruggingsrecht zou echter niet langer uitsluitend bescherming bieden in de situaties van stopzetting waarvoor de sociale verzekering vandaag bedoeld is (faillissement en collectieve schuldenregeling enerzijds en overmacht anderzijds) maar worden opengesteld voor zelfstandigen die hun activiteit formeel dienen stop te zetten omwille van economische moeilijkheden en wiens financiële situatie een tijdelijke sociale bescherming rechtvaardigt. Dit houdt de herwerking van het wettelijk kader in en de uitbreiding van het toepassingsgebied.

3.1 Naar een systeem met drie pijlers:

3.1.1 Uitbreiding van het actuele toepassingsgebied

In 2012 werd het toepassingsgebied van de faillissementsverzekering uitgebreid tot zelfstandigen die hun zaak gedwongen dienen stop te zetten. Sindsdien heeft deze verzekering veeleer het karakter gekregen van een overbruggingsrecht: bij faillissement of bij gedwongen (tijdelijke of definitieve) stopzetting van zijn professionele activiteit kan een zelfstandige, in afwachting van het hervatten van de activiteit, het herstellen van de geleden schade of van de verandering van professionele activiteit, aanspraak maken op een financiële tegemoetkoming en een gedeeltelijke sociale bescherming.

Het Comité ziet graag een verdere uitbreiding van het toepassingsgebied zodat zelfstandigen ook aanspraak kunnen maken op een tijdelijke bescherming in geval van financiële moeilijkheden. Zelfstandigen wiens activiteit niet langer levensvatbaar of rendabel

blijkt of geen perspectief meer biedt, zouden voortaan beroep moeten kunnen doen op het systeem. Het Comité is immers van oordeel dat deze zelfstandigen de kans moeten hebben om hun activiteit op een waardige wijze stop te zetten op het moment dat duidelijk wordt dat er zich een moeilijk overkomelijk financieel probleem stelt. Een tijdelijke ondersteuning kan voorkomen dat zelfstandigen hun problemen te lang laten aanslepen en uiteindelijk failliet gaan.

Met de voorgestelde uitbreiding van het toepassingsgebied zou aan de sociale verzekering zoals die vandaag bestaat een derde pijler worden toegevoegd.

Het Comité wenst te benadrukken dat het overbruggingsrecht uitsluitend bedoeld moet zijn om bescherming te bieden aan zelfstandigen die hun zaak stopzetten als gevolg van:

- een faillissement of een collectieve schuldenregeling (pijler 1);
- overmacht (limitatief opgesomde gevallen) (pijler 2);
- financiële moeilijkheden/stopzetting en behartigenswaardige situatie (nieuwe pijler 3).

3.1.2 Toekenningsvoorwaarden derde pijler

De derde pijler moet een vangnet vormen voor zelfstandigen wiens activiteit niet langer financieel leefbaar of rendabel is dan wel nog weinig perspectieven biedt, zonder dat er reeds sprake is van een faillissement. Op voorwaarde dat zij alle zelfstandige activiteit definitief en officieel stopzetten én zich in een behartigenswaardige situatie bevinden, zouden deze zelfstandigen een beroep kunnen doen op de bescherming die geboden wordt via de derde pijler. Zelfstandigen die geconfronteerd worden met ernstige financiële moeilijkheden, zouden op die manier op zoek kunnen gaan naar een nieuwe professionele bezigheid terwijl ze tijdelijk ondersteuning genieten.

Het Comité stelt voor om ervan uit te gaan dat een zelfstandige zich in een behartigenswaardige situatie bevindt wanneer hij:

- een leefloon ontvangt;
- een beslissing tot vrijstelling van bijdragenbetaling ontving van de Commissie voor Vrijstelling van Bijdragen in de 12 maanden die voorafgingen aan de stopzetting;
- over een inkomen beschikt dat de minimale bijdragedrempel voor een zelfstandige in hoofdberoep niet overschrijdt en dit tijdens het jaar van stopzetting alsook tijdens het jaar dat daaraan voorafging.

Het Comité stelt voor om daarnaast de minister van zelfstandigen de wettelijke bevoegdheid te geven om bepaalde situaties als behartigenswaardig te verklaren. Op basis van deze ministeriële bevoegdheid zouden situaties kunnen worden opgevangen die vooraf moeilijk te voorzien zijn maar die voor bepaalde zelfstandigen nefast zijn voor de financiële leefbaarheid van hun activiteit.

De toegang van de vennootschapsmandatarissen tot de derde pijler op basis van dit criterium vormt een bijzonder aandachtspunt bij de concrete uitwerking van het systeem. De vennootschapsmandatarissen zouden maar aanspraak mogen kunnen maken op de derde

pijler voor zover zij hun mandaat persoonlijk en definitief stopzetten samen met de vennootschap en de vereffening van de vennootschap niet leidt tot een vermogensvoordeel voor de betrokken mandataris.

3.1.3 Ondersteuning via de derde pijler: vrijwaring van sociale rechten en financiële tegemoetkoming

De zelfstandige die zijn beroepsactiviteit stopzet en rechten opent in het kader van de derde pijler zal, net zoals in de eerste en tweede pijler, bepaalde sociale rechten behouden alsook aanspraak kunnen maken op een financiële tegemoetkoming.

Het Comité stelt voor om de financiële tegemoetkoming waarop de zelfstandige aanspraak kan maken in het kader van de derde pijler niet enkel te beperken in de tijd (zoals in de eerste en tweede pijler) maar de maximale duur ervan bovendien afhankelijk te maken van de duur van het arbeidsverleden als zelfstandige. De loopbaanjaren die in aanmerking worden genomen voor de pensioenberekening zouden hiervoor de referentie vormen.

Tabel 8 illustreert hoe de koppeling van de uitkering aan arbeidsverleden concreet opgevat zou kunnen worden.

Tabel 8. Koppeling uitkeringsduur aan arbeidsverleden (perioden die in aanmerking worden genomen voor de pensioenberekening) : voorstel van termijnen

<i>Arbeidsverleden</i>	<i>Duur van de vergoeding</i>
<2 jaar	0 maanden
2 < 5 jaar	3 maanden
5 < 15 jaar	6 maanden
> 15jaar	12 maanden

Een zelfstandige met ernstige financiële problemen en met 2 tot 5 jaar beroepsactiviteit in hoofdberoep zou volgens dit voorstel gedurende 3 maanden aanspraak kunnen maken op een uitkering in het kader van de derde pijler, indien hij aan alle voorwaarden voldoet.

Er dient opgemerkt dat het voorstel inzake de derde pijler enkel een uitbreiding van het toepassingsgebied impliceert en dus geenszins een uitbreiding beoogt van de financiële ondersteuning (i.c. de uitkeringshoogte en –duur) waarop de zelfstandige een beroep kan doen bij stopzetting. Er zal nog steeds voorzien worden in een uitkering (en beperkte sociale bescherming) gedurende maximaal 12 maanden per zelfstandige voor de gehele loopbaan en voor de drie pijlers samen. Een zelfstandige die zijn zaak (gedwongen) stopzet en die in dat kader gedurende 5 maanden een overbruggingsrecht geniet, zal op een later tijdstip nog maximaal 7 maanden een beroep kunnen doen op de uitkering in het kader van het overbruggingsrecht.

De zelfstandige die een nieuwe zelfstandige activiteit opstart na een vroegere (gedwongen) stopzetting in het kader van de derde pijler, én aan de voorwaarden inzake bijdragenbetaling voldoet, kan nadien evenwel verder rechten opbouwen voor de derde pijler, zonder het maximum van 12 maanden over de gehele loopbaan te overschrijden (het aantal reeds

opgenomen maanden in de derde pijler wordt in dat geval in mindering gebracht van het geheel van 12 maanden).

Het actuaariaat van de DG zelfstandigen heeft de budgettaire impact van de voorgestelde uitbreiding van de sociale verzekering in geval van faillissement geraamd op 2.526.283 € (cf. bijlage 6.8)³¹.

3.1.4 Herwerking van het reglementair kader

De omvorming van de huidige sociale verzekering in geval van faillissement naar een overbruggingsrecht moet samengaan met een herwerking van het bestaande reglementair kader.

De sociale verzekering is het resultaat van incrementele besluitvorming waardoor het reglementair kader vandaag gefragmenteerd en weinig transparant is. De sociale verzekering is wettelijk verankerd in het Koninklijk besluit van 18 november 1996 houdende invoering van een sociale verzekering ten gunste van zelfstandigen, in geval van faillissement, daarmee gelijkgestelde situaties of gedwongen stopzetting³². Daarnaast gelden de volgende uitvoeringsbesluiten:

- het Koninklijk besluit van 6 juli 1997 tot uitvoering van het koninklijk besluit van 18 november 1996 (voor wat betreft de procedure);
- het Koninklijk besluit van 14 januari 1999 tot uitvoering van artikel 2, §2, van het koninklijk besluit van 18 november 1996 (uitbreiding collectieve schuldenregeling);
- het Koninklijk besluit van 13 maart 2013 tot uitvoering van artikel 2, §3, van het koninklijk besluit van 18 november 1996 (uitbreiding gedwongen stopzetting).

De invoering van een derde pijler zal de regelgeving – die nu soms reeds problemen oplevert in de praktische behandeling van dossiers - zo mogelijk nog complexer maken.

Het Comité is er dan ook voorstander van om het reglementair kader in zijn volledigheid te herwerken. Dit laat toe om de samenhang en leesbaarheid ervan te verbeteren en dit aan te passen aan de door het Comité voorgestelde wijzigingen.

3.2 *Bijsturing van de bestaande principes en modaliteiten*

Het Comité is van oordeel dat het tevens aangewezen is om de bestaande principes en modaliteiten van het stelsel op een aantal punten bij te sturen (cf. ABC advies 2009/04).

3.2.1 Effectieve bijdragebetaling

Een zelfstandige die aanspraak wenst te maken op de sociale verzekering in geval van faillissement dient op dit moment voorafgaandelijk aan de stopzetting vier kwartalen verzekeringsplichtig te zijn geweest in hoofdberoep en gedurende dezelfde periode als dusdanig bijdragen verschuldigd zijn geweest. Het Comité stelt voor om de toegang

³¹ Dit is voorzichtige raming gebaseerd op het aantal toekenningen dat vandaag gebeurt in het kader van de bestaande sociale verzekering ingeval van faillissement.

³² Koninklijk besluit met kracht van wet.

voortaan afhankelijk te maken van de effectieve bijdragebetaling. De zelfstandige zou dan gedurende 4 kwartalen effectief bijdragen moeten hebben betaald en dit tijdens een periode van 48 maanden voorafgaandelijk de stopzetting. Dit betekent dat de kwartalen waarvoor een zelfstandige vrijgesteld was van bijdragen, niet in aanmerking worden genomen, tenzij ze werden geregulariseerd.

3.2.2 Verbetering van de aanvraag- en toekenningsprocedures van de faillissementsverzekering

In zijn verslag 2009/04 vroeg het Comité een verbetering van de aanvraag- en toekenningsprocedures van de faillissementsverzekering. Het Comité stelt met tevredenheid vast een aantal van zijn voorstellen (cf. verlenging met één kwartaal van de aanvraagtermijn) in dat verband, werden gerealiseerd. Het ziet evenwel nog enkele punten voor verbetering waaronder de toekenningstermijn. Het Comité wenst een snellere toekenning van de vergoeding. In het bijzonder zou er een oplossing moeten gevonden worden voor personen die hun activiteit hebben stopgezet voorafgaand aan de datum van het faillissement.

3.2.3 Automatische toekenning

Het overbruggingsrecht moet gezien worden als een basisrecht voor de zelfstandige die zijn zaak stopzet en zich in een financieel behartigenswaardige situatie bevindt. Dit betekent volgens het Comité dat de uitkering automatisch zou moeten worden toegekend als de zelfstandige die een correcte aanvraag indient aan de voorwaarden voldoet, ook al heeft deze mogelijkerwijze recht op een uitkering in een ander stelsel (vb. werkloosheid). Vandaag moet de zelfstandige vaak in alle mogelijke regelingen uitzoeken op welke financiële tegemoetkoming hij eventueel recht heeft. De facto komt dit erop neer dat de zelfstandige eerst moet bewijzen geen recht te hebben op een werkloosheidsuitkering vooraleer de faillissementsuitkering wordt toegekend.

Idealiter is het Comité daarom voorstander van een automatische toekenningsprocedure. Blijkt nadien dat de zelfstandige aanspraak maakt op een andere uitkering, dan dient de administratieve afhandeling en budgettaire verrekening tussen de betrokken uitkeringsinstanties te gebeuren. Er moet echter onderzocht worden in hoeverre een systeem van automatische toekenning praktisch en technisch uitvoerbaar is en of er mogelijk ook nadelen verbonden zijn aan dergelijk systeem³³.

³³ In welke mate is het mogelijk een vorm van subrogatierecht in te voeren, welke gegevensstromen zijn er tussen de stelsels nodig om te voorzien in een automatische toekenning, is een budgettaire verrekening tussen de stelsels mogelijk, quid in geval van onverschuldigde uitkeringen, etc. ?

3.2.4 Verenigbaarheid van de financiële ondersteuning met een beperkte beroepsactiviteit of een uitkering

A. Verenigbaarheid met een beperkte beroepsactiviteit

Sinds de wet van 24 juli 2008³⁴ zijn de rechten in de faillissementsverzekering onverenigbaar met enige beroepsactiviteit. Voordien vormde een activiteit die in eenzelfde maand werd aangevat en beëindigd geen belemmering om een beroep te kunnen doen op een sociale verzekering in geval van faillissement, zelfs niet indien deze activiteit een terugkerend karakter had en zich bv. elke maand herhaalde. Om misbruiken tegen te gaan, werd met de wet van 24 juli 2008 een strikte onverenigbaarheid ingevoerd die maakt dat een gewezen zelfstandige in een gegeven maand niet langer rechten kan laten gelden in de faillissementsverzekering wanneer in diezelfde maand sprake is van beroepsactiviteit, ook al gaat het slechts om een dag. Vanaf het moment dat men 1 dag werkt (bv. interim arbeid), verliest men de faillissementsuitkering voor die maand.

Het Comité meent dat die maatregel de zelfstandige niet aanzet om een nieuwe activiteit (als werknemer of als zelfstandige) aan te vatten en dus ingaat tegen de ondernemingszin.

Het Comité wenst dan ook een versoepeling van die maatregel (bv. door een bepaald contingent arbeidsdagen toe te laten) zodat, onder bepaalde voorwaarden (bv. mits verrekening met de uitkering), een korte activiteit kan gecombineerd worden met het genot van de sociale verzekering in geval van faillissement.

Voor activiteiten die worden uitgeoefend in werknemersverband ziet het Comité graag een regeling uitgewerkt waarbij de gefailleerde per toekenning een maximaal aantal dagen (bv. 21) zou kunnen presteren zonder verlies van zijn rechten in het kader van de sociale verzekering. Voor een zelfstandige activiteit is het ABC er voorstander van om de zelfstandigen zijn rechten in de sociale verzekering te laten behouden tot en met de maand waarin de betrokkene zich opnieuw als zelfstandige aansluit³⁵. Een evaluatie van dit systeem (bv. na twee jaar) moet uitwijzen hoe werkbaar deze regeling in de praktijk is en of eventuele bijsturing noodzakelijk is.

Het Comité wijst er evenwel op dat een goede gegevensdoorstroming een noodzakelijke voorwaarde vormt om de verenigbaarheid met een korte activiteit toe te laten. Dergelijke verenigbaarheid is niet mogelijk zonder goede gegevensfluxen en de nodige middelen om dit te realiseren.

B. Verenigbaarheid met een andere uitkering:

Om aanspraak te kunnen maken op de financiële tegemoetkoming in het kader van de sociale verzekering mag de zelfstandige vandaag geen recht op een vervangingsinkomen kunnen laten gelden. In sommige gevallen betekent dit dat de zelfstandige bij stopzetting terugvalt op een vervangingsinkomen dat lager is dan het bedrag van de uitkering die wordt

³⁴ Artikel 68 van de wet van 24 juli 2008 houdende diverse bepalingen.

³⁵ De maand na de maand van aansluiting zou de betaling van de uitkering dan worden stopgezet.

toegekend in het kader van de sociale verzekering, zelfs indien de betrokkene voldoet aan alle overige toegangs- en toekenningsvoorwaarden. Het Comité wil op termijn bekijken hoe deze situatie in de toekomst kan worden verbeterd.

3.2.5 Sociale bescherming

A. Ziekte- en invaliditeitsverzekering

Vandaag behoudt de zelfstandige als rechthebbende in de faillissementsverzekering gedurende 1 jaar kosteloos zijn recht op geneeskundige verzorging. Het Comité stelt voor dat de betrokkenen voortaan ook rechten kan openen inzake arbeidsongeschiktheid tijdens de periode dat hij het overbruggingsrecht geniet³⁶.

Het Comité wenst in dit verband enkele aandachtspunten te signaleren.

Ten eerste merkt het Comité op dat het recht op geneeskundige verzorging vandaag niet gekoppeld is aan het recht op een faillissementsuitkering. Voor beiden gelden andere toekenningsvoorwaarden en de tijdvakken zijn niet per definitie gelijklopend³⁷. Idealiter zou er een betere afstemming zijn tussen beide regelingen. Het Comité acht het wenselijk dat zou bekeken worden of en hoe dit kan gerealiseerd worden, rekening houdend met de eventuele budgettaire implicaties die dergelijke wijziging met zich mee zou brengen.

Daarnaast merkt het Comité op dat voor het luik 'behoud van rechten' van de sociale verzekering als voorwaarde geldt dat 'de zelfstandige geen rechten op uitkering kan laten gelden uit hoofde van "de activiteit of van een gewezen activiteit van de echtgenoot" ³⁸. De ervaring leert dat deze voorwaarde meer dan eens tot interpretatieproblemen leidt bij de sociale-verzekeringsfondsen waardoor het luik 'behoud van rechten' soms ten onrechte niet wordt toegekend. Er wordt soms louter op basis van het feit dat de zelfstandige gehuwd is met iemand die een statuut heeft (als loontrekkende bijvoorbeeld), geoordeeld dat de betrokkene rechten opent via zijn/haar echtgeno(o)t(e). Het is echter niet per definitie omdat een zelfstandige gehuwd is dat er ook sprake is van afgeleide rechten. Dit is immers uitsluitend het geval wanneer de zelfstandige zijn i) activiteit formeel stopzet³⁹ en ii) geen uitkering ontvangt in het kader van de sociale verzekering. Een zelfstandige in hoofdberoep

³⁶ Het actuaariaat van de DG zelfstandigen beschikt over onvoldoende elementen om kostprijs van deze ingreep te kunnen ramen.

³⁷ Zo geldt er een andere startdatum voor het uitkeringsluik dan voor het luik 'behoud van rechten' en gebeurt de uitbetaling van de uitkering op maandbasis en wordt voor het luik 'behoud van rechten' gerekend in kwartalen.

³⁸ Artikel 4, §1, 4°, van het koninklijk besluit van 18 november 1996 stelt dat betrokkene geen rechten op uitkeringen mag genieten in een verplicht stelsel van pensioen, van gezinsbijslag en van ziekte- en invaliditeitsverzekering, sector gezondheidszorgen, minstens gelijkwaardig aan deze van het sociaal statuut van de zelfstandigen, uit hoofde van de activiteit of van een gewezen activiteit van de echtgenoot.

³⁹ Gelet op artikel 124, §1, 4° van het koninklijk besluit van 3 juli 1996 tot uitvoering van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994

kan immers niet als persoon ten laste worden beschouwd gedurende zijn of haar zelfstandige loopbaan. Wordt de activiteit toch stopgezet maar ontvangt de zelfstandige een uitkering in het kader van de sociale verzekering, dan zal het inkomen van de gefailleerde te hoog zijn om in aanmerking te worden genomen als persoon ten laste. Bovendien heeft een onterechte niet-toekenning ook repercussies op vlak van andere rechten (bijvoorbeeld op vlak van de voorziene toeslag inzake kinderbijslag). Het is dan ook wenselijk om na te denken hoe dit probleem kan verholpen worden.

B. Pensioenrechten

De periodes waarin rechten in het kader van de sociale verzekering worden toegekend geven vandaag geen aanleiding tot de opbouw van pensioenrechten. Het Comité heeft zich gebogen over de mogelijk- en wenselijkheid van de toekenning van pensioenrechten in het kader de sociale verzekering in geval van faillissement.

Hoewel de budgettaire impact van dergelijke maatregel relatief beperkt zou blijven⁴⁰, is het Comité geen voorstander van de mogelijkheid tot pensioenopbouw via het principe van gelijkstelling in de periode waarin men de sociale verzekering geniet. Het Comité is van mening dat dergelijke gelijkstelling niet billijk zou zijn tegenover de zelfstandigen die het financieel moeilijk hebben maar toch hun activiteit verderzetten en een vrijstelling van bijdragen ontvangen. Wel meent het Comité dat voor zelfstandigen die rechten in de sociale verzekering genieten, de mogelijkheid zou moeten gecreëerd worden om de betrokken tijdvakken op een later tijdstip te regulariseren met het oog op pensioenopbouw. Naar analogie met de regeling in het kader van de vrijstelling van bijdragen voor zelfstandigen in moeilijkheden, zouden zelfstandigen de kans moeten krijgen om de tijdvakken waarin zij een faillissementsuitkering ontvingen, op een later tijdstip te regulariseren door middel van bijdragebetaling.

4 Aanbevelingen buiten het strikte kader van het sociaal statuut

4.1 *Een vlottere informatiedoorstroming naar de zelfstandige*

Vergeleken met het aantal falingen, wordt jaarlijks slechts in een zeer beperkt aantal gevallen van faillissement een aanvraag tot het bekomen van de faillissementsverzekering ingediend (cf. punt 2.2). Voor deze non take-up kunnen verschillende redenen worden aangehaald. Het Comité meent dat het gebrek aan informatiedoorstroming naar de zelfstandigen wat betreft diens faillissement en diens rechten in dat verband, een belangrijke verklaringsgrond vormt.

Het is immers lang niet duidelijk in welke mate de gefailleerde bij de afhandeling van het faillissement wordt betrokken en/of op de hoogte is van het handelen van de curator. De briefwisseling die het sociaal verzekeringsfonds stuurt om de gefailleerde te informeren over zijn recht op de faillissementsverzekering, komt nagenoeg altijd in de handen van de curator.

⁴⁰ De jaarlijkse kostprijs van dergelijke maatregel op kruissnelheid (vanaf 2070) wordt geraamd op 3.807.000 EUR. De gedetailleerde berekening is opgenomen in bijlage (bijlage 6.7).

De vraag is dan ook in hoeverre die deze belangrijke informatie, al dan niet tijdig, doorstuurt naar de zelfstandige.

Het Comité is van oordeel dat het belangrijk is dat de gefailleerde regelmatig wordt geïnformeerd over de stand van zaken van de afhandeling van het faillissement en dat hij bij de activiteiten van de curator wordt betrokken. In dit kader stelt het ABC voor om voor de curator, op straffe van sanctionering, de verplichting in te voeren om:

- de gefailleerde te informeren over zijn recht op faillissementsverzekering en;
- om de briefwisseling van het sociaal verzekeringsfonds ten persoonlijke titel geadresseerd aan de gefailleerde zelfstandige onmiddellijk aan die laatste over te maken.
- de rechter-commissaris die hem aanstelt, op de hoogte te houden van zijn initiatieven ter zake.

In het kader van de mogelijkheden voor een betere informatiedoorstroming wijst het Comité er verder op dat elk faillissement geregistreerd wordt in de Kruispuntbank van Ondernemingen (KBO). De FOD Economie zou de gefailleerde ondernemingen dus systematisch kunnen aanschrijven om hen in te lichten over de faillissementsverzekering. Een eventuele verplichte vermelding van het e-mailadres van alle ondernemingen in de KBO heeft als voordeel dat deze communicatie in de toekomst snel en kosteloos kan.

Het ABC is in dit verband tot slot ook van oordeel dat er nood is aan een betere samenwerking en informatie-uitwisseling tussen de curator, de bevoegde rechter-commissaris, de gefailleerde en de sociale verzekeringsfondsen.

4.2 *Flankerend beleid*

Tot slot wenst het Comité in het kader van de ondersteuning van zelfstandigen in moeilijkheden⁴¹, te wijzen op het belang van een goed flankerend beleid.

Als sociaal vangnet vormt het overbruggingsrecht weliswaar een belangrijke ondersteuningsmaatregel voor zelfstandigen die in moeilijk vaarwater terecht komen (hetzij door faillissement dan wel door gedwongen stopzetting of omzetsdaling) maar het Comité is van oordeel dat er evenzeer nood is aan op een goede begeleiding (zowel preventief als curatief) van zelfstandigen die geconfronteerd worden met financiële moeilijkheden. Het Comité wenst dan ook de voorstellen in herinnering te brengen die het de voorbije jaren in zijn verschillende adviezen en verslagen formuleerde ter verbetering van de coördinatie en ondersteuning van bestaande begeleidingsinitiatieven^{42, 43}.

⁴¹ Zowel voor als na stopzetting van de activiteit.

⁴² cf. Verslag 2009/01 en input memorandum federaal netwerk van armoedeambtenaren.

⁴³ Zo stelde het Comité in het verleden de oprichting voor van een coördinerende cel die alle organisaties bijeenbrengt die betrokken zijn bij de hulp aan zelfstandigen in moeilijkheden en dit teneinde de informatieverstrekking en begeleiding van deze zelfstandigen te optimaliseren en hen zo beter toe te leiden naar de bestaande begeleidingsinitiatieven. Verder toonde het ABC zich ook voorstander van een financiële ondersteuning van organisaties die zelfstandigen begeleiden op een

Verder hecht het Comité belang aan een (snelle) arbeidsmarkt-integratie van zelfstandigen die gebruik maken van het overbruggingsrecht. Hoewel deze materie niet onder de adviesbevoegdheid van het Comité valt, juicht het alle initiatieven toe die een betere toeleiding van deze zelfstandigen naar de arbeidsmarkt mogelijk maken. Het Comité is dan ook van oordeel dat tewerkstellingsmaatregelen niet langer uitsluitend gereserveerd mogen zijn voor werklozen of leeflooncliënten maar dat ook zelfstandigen die onder de overbruggingsrecht vallen, er beroep op moeten kunnen doen. Bovendien moeten ondernemers na een gedwongen stopzetting via het systeem van loopbaancheques de mogelijkheid krijgen om zich grondig te heroriënteren met een op hun maat gesneden coaching traject. Het zou goed zijn mocht deze problematiek onder de aandacht worden gebracht van de Gewestelijke overheden die ter zake bevoegd zijn en de mogelijkheden kunnen verkennen en onderzoeken.

meer structurele basis. Daarnaast is het Comité van mening dat moet worden ingezet op een sensibilisering van de OCMW's voor wat betreft de problematiek van de zelfstandige in moeilijkheden. Tot slot formuleerde het Comité in het verleden ook een reeks voorstellen ter verbetering van de werking van de Commissie voor vrijstelling van bijdragen.

5 Conclusie

Voor zelfstandigen die hun professionele activiteiten noodzakelijkerwijze moeten stopzetten, bestond er lang geen specifiek vangnet binnen de sociale zekerheid. Hierin kwam in 1997 verandering met de invoering van de sociale verzekering in geval van faillissement. De sociale verzekering is, in vergelijking met de andere takken van de sociale zekerheid voor zelfstandigen, dan ook een relatief nieuw gegeven binnen het sociaal statuut en is de voorbije twee decennia bijgevolg het voorwerp geweest van stelselmatige bijsturing en verdere uitbouw (cf. deel1).

Hoewel het Comité tevreden is met de wijze waarop de sociale verzekering doorheen de jaren is geëvolueerd, meent het Comité dat een nieuwe bijsturing van het systeem wenselijk is.

Ten eerste is het Comité van mening dat de *sociale verzekering vandaag te beperkt in opzet* is. Het Comité zou het systeem graag opengesteld zien voor zelfstandigen die hun activiteit formeel dienen stop te zetten omwille van economische moeilijkheden. Het is immers van mening dat het billijk is om ook een sociaal vangnet te voorzien voor zelfstandigen wiens activiteit niet langer financieel leefbaar of rendabel is en dit op voorwaarde dat zij i) alle zelfstandige activiteit definitief en officieel stopzetten én ii) zich in een behartigenswaardige situatie bevinden. Net zoals bij stopzetting als gevolg van faillissement dan wel collectieve schuldenregeling of van overmacht, zouden deze zelfstandigen gedurende maximaal 12 maanden bepaalde sociale rechten behouden en aanspraak kunnen maken op een financiële tegemoetkoming. Voor deze zelfstandigen stelt het Comité evenwel voor om de duur van de bescherming afhankelijk te maken van het arbeidsverleden.

Ten tweede is het Comité voorstander van een herwerking van het bestaande reglementair kader. De sociale verzekering is immers het resultaat van incrementele besluitvorming waardoor het *reglementair kader vandaag gefragmenteerd en weinig transparant* is. Het Comité meent dat de uitbreiding van het voorgestelde toepassingsgebied - waarmee de huidige sociale verzekering in geval van faillissement de facto zou worden omgevormd tot een overbruggingsrecht – een goede aanleiding vormt om het reglementair kader volledig te herschrijven en het systeem een architectuur te geven geënt op drie pijlers⁴⁴, nl. :

- pijler 1 : bescherming bij faillissement of een collectieve schuldenregeling;
- pijler 2 : bescherming bij al dan niet tijdelijke stopzetting als gevolg van overmacht;
- pijler 3 : vangnet bij formele en dus definitieve stopzetting n.a.v. financiële moeilijkheden (behartigenswaardige situatie).

⁴⁴ De wet houdende diverse bepalingen waarover het Comité op 8 juni jl. een positief advies uitbracht, komt hier reeds aan tegemoet. De wijzigingen die hierin inzake de faillissementsverzekering worden vooropgesteld, betreffen immers een naamsverandering (overbruggingsrecht) en een uitbreiding van het toepassingsgebied naar zelfstandigen die hun zelfstandige activiteit stopzetten omwille van economische omstandigheden, onafhankelijk van hun wil.

Ten derde meent het Comité dat een *aanpassing* nodig is van enkele van de *bestaande principes en modaliteiten van de sociale verzekering*. De voorgestelde wijzigingen laten zich als volgt samenvatten:

- *Bijdragebetaling*: het Comité stelt voor om de toegang tot de sociale verzekering in de toekomst afhankelijk te maken van de effectieve bijdragebetaling. De zelfstandige zou voortaan gedurende 4 kwartalen effectief bijdragen moeten hebben betaald en dit tijdens een periode van 48 maanden voorafgaandelijk de stopzetting.
- *Toekenning*: het Comité wenst een snellere toekenning van de vergoeding. Het meent dat er in het bijzonder een oplossing zou moeten gevonden worden voor personen die hun activiteit hebben stopgezet voorafgaand aan de datum van het faillissement. Daarnaast is het Comité voorstander van een automatische toekenningsprocedure. Er moet echter onderzocht worden in hoeverre dergelijk systeem van automatische toekenning praktisch en technisch uitvoerbaar is.
- *Verenigbaarheid*: de rechten in de faillissementsverzekering zijn vandaag onverenigbaar met enige beroepsactiviteit. Omdat die maatregel de zelfstandige niet aanzet om een nieuwe activiteit (als werknemer of als zelfstandige) aan te vatten en dus ingaat tegen de ondernemingszin, wenst het Comité dat, onder bepaalde voorwaarden, een korte activiteit kan gecombineerd worden met het genot van de sociale verzekering in geval van faillissement. In het kader van de sociale verzekering mag de zelfstandige vandaag geen recht op een vervangingsinkomen kunnen laten gelden. In sommige gevallen betekent dit dat de zelfstandige bij stopzetting terugvalt op een vervangingsinkomen dat lager is dan het bedrag van de uitkering die wordt toegekend in het kader van de sociale verzekering, zelfs indien de betrokkene voldoet aan alle overige toegangs- en toekenningsvoorwaarden. Het Comité meent dat moet worden onderzocht in welke mate hiervoor een oplossing kan worden gevonden.
- Het Comité stelt voor dat de betrokkene voortaan ook rechten zou kunnen openen inzake arbeidsongeschiktheid tijdens de periode dat hij het overbruggingsrecht geniet en formuleert twee aandachtspunten voor wat betreft de toekenning van het recht op geneeskundige verzorging in het kader van de sociale verzekering.

Verder heeft het Comité in dit verslag ook nog een reeks *aanbevelingen* gedaan *buiten het strikte kader van het sociaal statuut*. Omdat het Comité meent dat de zelfstandige die zijn zaak (gedwongen) stopzet, vaak onvoldoende geïnformeerd is over zijn rechten en plichten, heeft het Comité een reeks voorstellen geformuleerd voor een vlottere informatiedoorstroming naar de zelfstandige. Daarnaast heeft het in het kader van de bredere ondersteuning van zelfstandigen in moeilijkheden ook gewezen op het belang van een goed flankerend beleid, inz. wat betreft de coördinatie en ondersteuning van bestaande begeleidingsinitiatieven en inzake de (snelle) arbeidsmarkt-integratie van zelfstandigen die hun professionele activiteit (al dan niet gedwongen) hebben stopgezet.

Ter afsluiting merkt het Comité op dat het in dit verslag enkele knelpunten of tekortkomingen heeft gesignaleerd waarvoor het geen concrete voorstellen tot bijsturing formuleerde. In deze gevallen was het Comité van mening dat verder(e) onderzoek en reflectie vereist is vooraleer een adequaat voorstel tot bijsturing kan worden geformuleerd. Het Comité engageert zich ertoe om zich in de toekomst verder over deze kwesties te buigen evenals om eventuele hervormingen op te volgen en te gepasten tijde te evalueren.

Namens het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, op 10 juli 2015:

**Veerle DE MAESSCHALCK,
Secretaris**

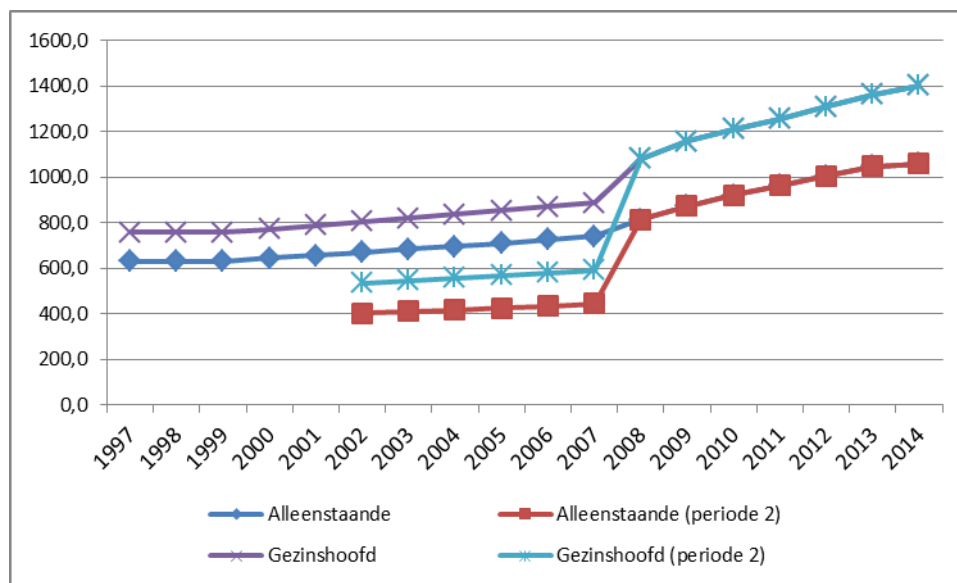

**Jan STEVERLYNCK,
Voorzitter**

6 Bijlage

6.1 Evolutie van de faillissementsuitkering

Figuur 10. Evolutie van de faillissementsuitkering, 1997-2014, in EUR (lopende prijzen)

6.2 De tijdelijke uitbreiding van de faillissementsverzekering

De faillissementsverzekering werd in het verleden al een keer tijdelijk opengesteld voor zelfstandigen in financiële moeilijkheden. In de periode augustus 2009 - januari 2011⁴⁵ konden zelfstandigen die een gerechtelijke reorganisatie of collectieve schuldenregeling hadden verkregen dan wel geconfronteerd werden met een aanzienlijke daling van hun omzet of inkomsten, onder bepaalde voorwaarden voor maximaal zes maanden aanspraak maken op een faillissementsuitkering.

In 2010, het enige volledige kalenderjaar dat de uitbreiding van toepassing was, werden meer faillissementsverzekeringen aangevraagd (1384) en toegekend (876) in het kader van de tijdelijke uitbreiding dan naar aanleiding van faillissement (respectievelijk, 1193 en 834) (Tabel 9).

Tabel 9. Aantal aanvragen en toekenningen in het kader van de tijdelijke uitbreiding van de faillissementsverzekering, 2009-2011

	Aantal aanvragen	Aantal toekenningen	Toekenningsgraad
2009 (1 maand)	277	140	50,5
2010 (12 maanden)	1384	876	63,29
2011 (1 maand)	338	180	53,25

Bron: Rekenhof op basis van RSVZ-gegevens

⁴⁵ Aanvragen konden ingediend worden tot en met 31 januari 2011.

Het gros van de aanvragen in het kader van de tijdelijke uitbreiding (90%), gebeurde naar aanleiding van een aanzienlijke daling van de omzet (Tabel 9). Het aantal aanvragen naar aanleiding van een collectieve schuldenregeling was daarentegen verwaarloosbaar klein..

Tabel 10. Aantal aanvragen en toekenningen in het kader van de tijdelijke uitbreiding van de faillissementsverzekering naar reden, 2009-2011

	2009	2010	2011
Aanzienlijke daling omzet			
Aanvragen	260	1253	302
Toekenningen	128	770	153
Collectieve schuldenregeling			
Aanvragen	2	15	-
Toekenningen	-	8	-
Gerechtelijke reorganisatie			
Aanvragen	15	116	36
Toekenningen	12	98	27

Bron: RSVZ

In 2010 bedroegen de uitgaven in het kader van de tijdelijke uitbreiding ca. 7,6 miljoen EUR. Deze uitgaven overstegen hiermee de uitkeringsmassa voor de 'gewone' faillissementsuitkering dat jaar.

Tabel 11. Gerealiseerde uitgaven (in EUR) in het kader van de tijdelijke uitbreiding van de faillissementsverzekering, 2009-2011

2009	1.158.988
2010	7.612.807
2011	2.511.624

Bron: Actuarieat, DG Zelfstandigen

6.3 Gedwongen stopzetting

Het aantal zelfstandigen dat een tegemoetkoming aanvraagt in het kader van gedwongen stopzetting blijft momenteel zeer beperkt. In 2013 zou het om 3 gevallen zijn gegaan: 1 toekenning omwille van brand en 2 omwille van vernieling. Noot: de gegevens van de sociale verzekeringsfondsen en het ARZA verschillen op dit punt.

De werkelijk betaalde prestaties (in euro) ingeval van de sociale verzekering in geval van gedwongen stopzetting (natuurram, brand, vernieling en allergie) voor 2013 :

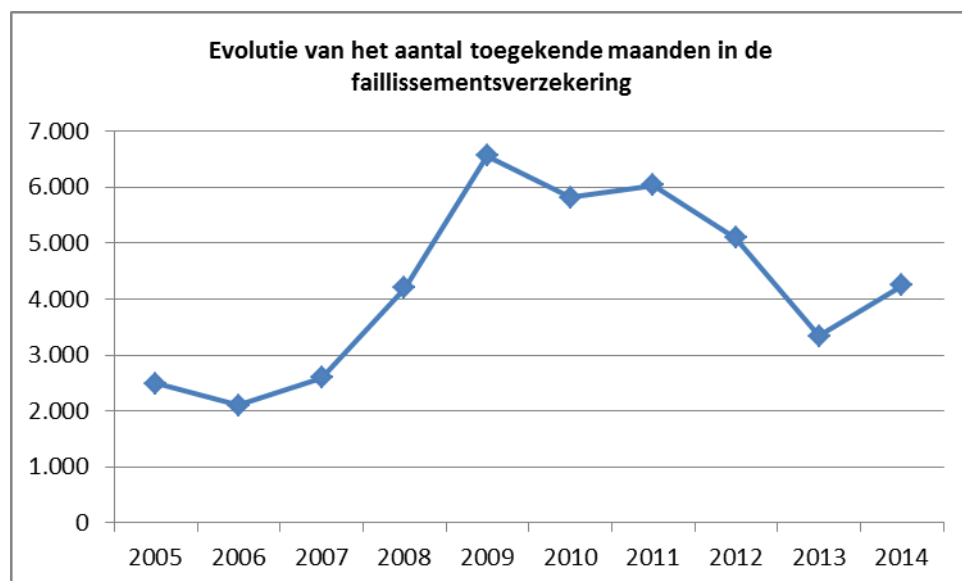
Tabel 12. Uitgaven naar aanleiding van de toekenning van een uitkering als gevolg van gedwongen stopzetting

Natuurram	Brand	Vernieling	Allergie	TOTAAL
0,00	8.387,72	12.546,92	0,00	20.934,64

Bron: RSVZ

6.4 Evolutie van het aantal toegekende maanden

Figuur 11. Evolutie van het aantal toegekende maanden in de faillissementsverzekering

Bron: RSVZ

Tabel 13. Evolutie van gemiddelde uitkeringsduur en –massa per gefailleerde die een faillissementsuitkering ontvangt en van de gemiddelde maanduitkering, België, 2005-2013

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Gemiddelde duur in maanden	5,1	4,9	5,9	8,9	8,5	7,0	7,4	7,1	6,8	7,07
Gemiddelde uitkeringsmassa per uitkeringstrekker	€ 2.870	€ 2.913	€ 3.969	€ 7.998	€ 8.056	€ 6.760	€ 4.289	€ 4.519	€ 7.386	€ 7.726
Gemiddelde maanduitkering	€ 568	€ 592	€ 677	€ 903	€ 943	€ 968	€ 580	€ 636	€ 1.090	€ 1096

Bron: RSVZ

6.5 Faillissementen naar gewest

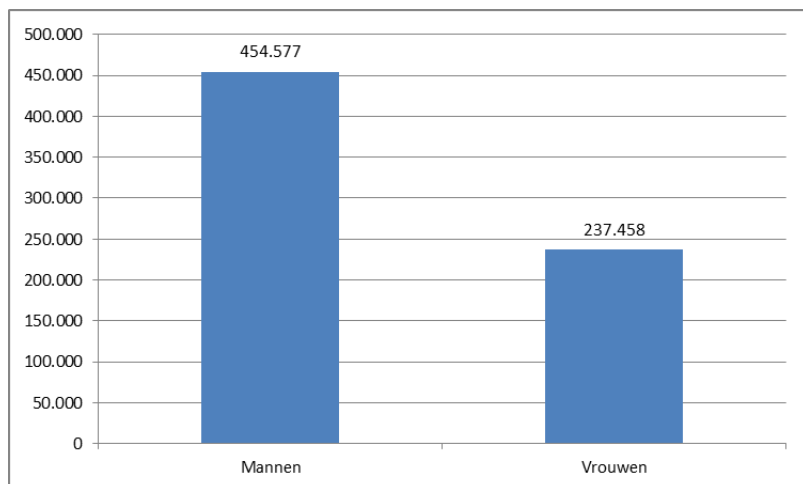
Tabel 14. Faillissementen per gewest

	<i>Absolute aantallen</i>				<i>Aandeel</i>			<i>Verandering t.o.v. voorgaande jaar</i>		
	Vlaams Gewest	Brussels Hoofdst edelijk Gewest	Waals Gewest	Belgie	Vlaams Gewest	Brussels Hoofdst edelijk Gewest	Waals Gewest	Vlaams Gewest	Brussels Hoofdst edelijk Gewest	Waals Gewest
2001	3.694	1.253	2.147	7.094	0,52	0,18	0,30	1,09	0,97	0,93
2002	4.021	1.211	1.990	7.222	0,56	0,17	0,28	1,04	1,03	1,09
2003	4.168	1.248	2.177	7.593	0,55	0,16	0,29	1,04	1,03	1,06
2004	4.329	1.291	2.315	7.935	0,55	0,16	0,29	0,96	1,08	1,01
2005	4.154	1.388	2.336	7.878	0,53	0,18	0,30	0,94	1,08	0,95
2006	3.893	1.501	2.222	7.616	0,51	0,20	0,29	1,03	0,99	0,99
2007	3.994	1.485	2.201	7.680	0,52	0,19	0,29	1,07	1,22	1,09
2008	4.273	1.813	2.390	8.476	0,50	0,21	0,28	1,17	0,99	1,11
2009	4.983	1.788	2.649	9.420	0,53	0,19	0,28	0,99	1,07	1,03
2010	4.918	1.915	2.737	9.570	0,51	0,20	0,29	1,00	1,23	1,08
2011	4.908	2.348	2.968	10.224	0,48	0,23	0,29	1,09	0,96	1,00
2012	5.356	2.263	2.968	10.587	0,51	0,21	0,28	1,07	1,17	1,13
2013	5.742	2.652	3.346	11.740	0,49	0,23	0,29	0,00	0,00	0,00

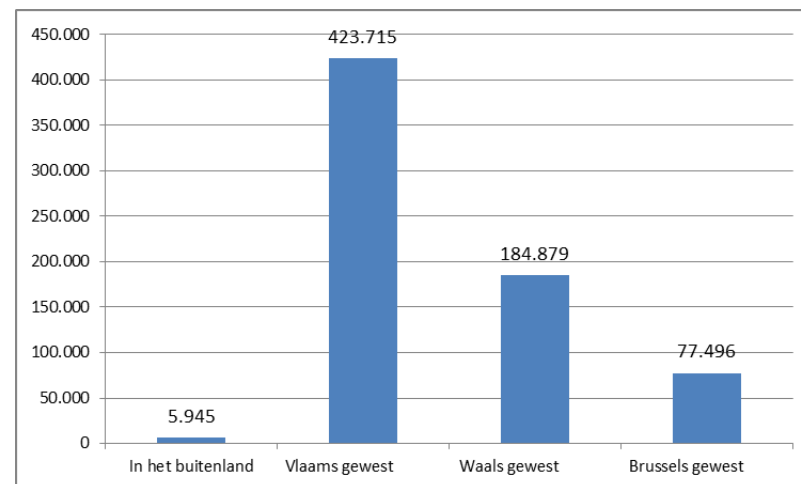
Bron: FOD Economie, Panorama van de Belgische Economie 2012

6.6 Profiel van de aangesloten zelfstandigen in hoofdberoep (per 31 december 2014)

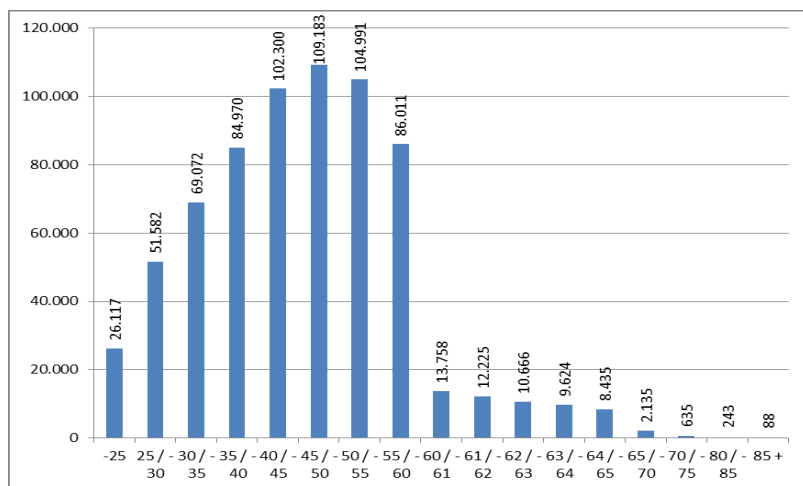
Figuur 12. Aantal verzekeringsplichtigen naar geslacht

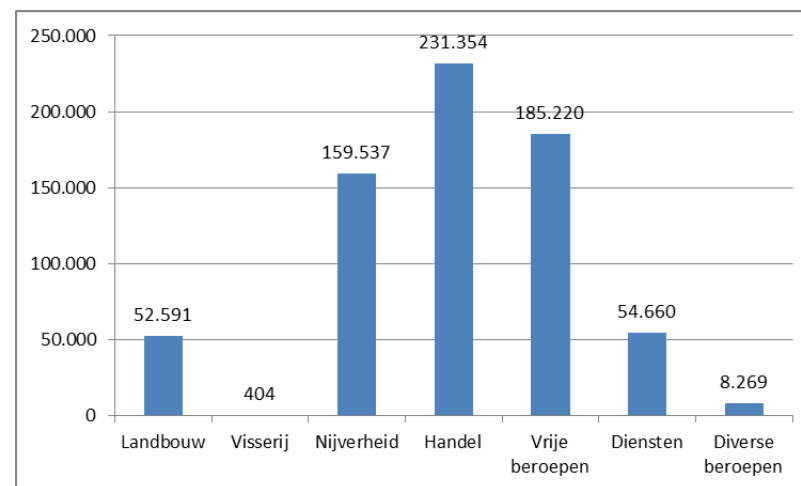
Figuur 13. Aantal verzekeringsplichtigen naar woonplaats

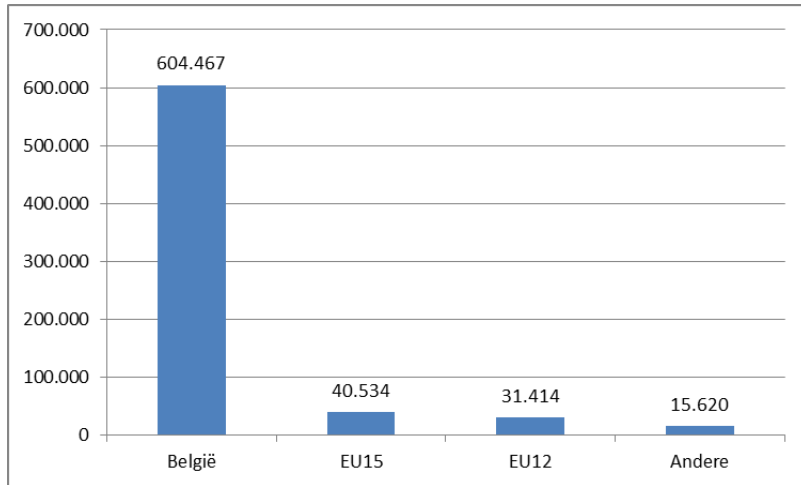
Figuur 14. Aantal verzekeringsplichtigen naar leeftijd

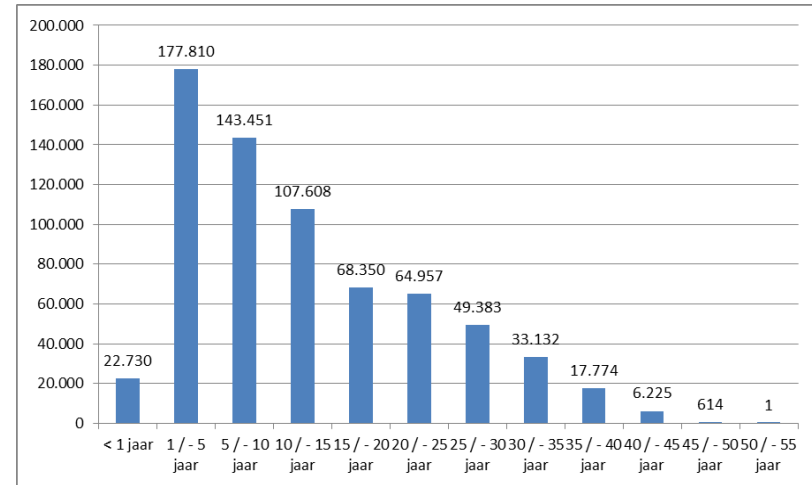
Figuur 15. Aantal verzekeringsplichtigen naar bedrijfstak

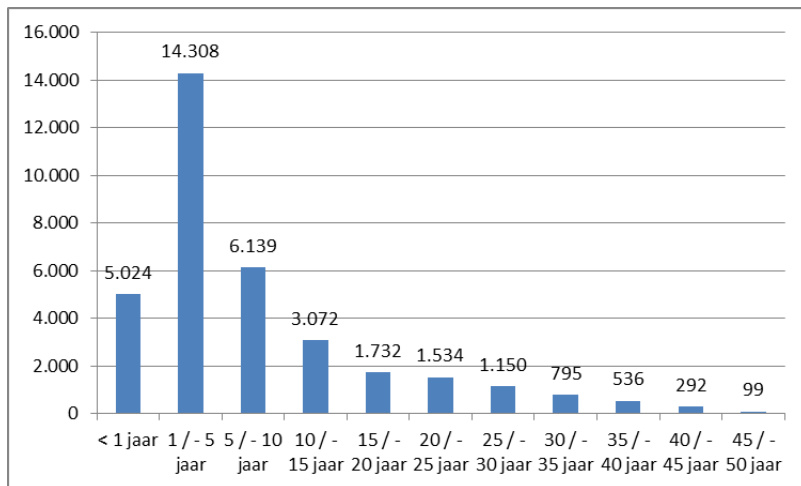
Figuur 16. Aantal verzekeringsplichtigen naar nationaliteit

Figuur 18. Aantal verzekeringsplichtigen naar duur van de activiteit

Figuur 17. Aantal verzekeringsplichtigen die hun zaak hebben stopgezet naar duur van de activiteit

Tabel 15. Overzicht van de aangesloten zelfstandigen en van de zelfstandigen die een beroep doen op de sociale verzekering in geval van faillissement naar kenmerk, België 2014

	Aangeslotenen	Aanvragen	Toekenningen
Geslacht			
Mannen	66%	73%	74%
Vrouwen	34%	27%	26%
	100%	100%	100%
Woonplaats			
In het buitenland	1%	1%	0%
Vlaams Gewest	61%	56%	59%
Waals Gewest	27%	35%	29%
Brussels Gewest	11%	8%	11%
	100%	100%	100%
Leeftijd			
18/-25	3,8%	2%	1%
25 / - 30	7,5%	4%	2%
30 / - 35	10,0%	7%	5%
35 / - 40	12,3%	12%	9%
40 / - 45	14,8%	15%	13%
45 / - 50	15,8%	19%	22%
50 / - 55	15,2%	18%	20%
55 / - 60	12,4%	15%	18%
60/65	7,9 %	8%	10%
65 / - 70	0,3 %	1%	0%
70+	0,1	0	0
	100%	100%	100%
Bedrijfstak			
Landbouw	7,6%	3%	3%
Visserij	0,1%	0%	0%
Nijverheid	23,1%	27%	24%
Handel	33,4%	55%	56%
Vrije beroepen	26,8%	7%	7%
Diensten	7,9%	8%	8%
Diverse beroepen	1,2%	1%	1%
	100,0%	100%	100%
Nationaliteit			
België	87%	81%	78%
EU15	6%	10%	13%
EU12	5%	5%	5%
Andere	2%	4%	5%
	100%	100%	100%

Bron: RSVZ

Tabel 16. Duur van het arbeidsverleden voor verschillende groepen zelfstandigen, België, 2014

	Aangeslotenen	Zelfstandigen die hun zaak stopzetten	Zelfstandigen die een faillissementsverzekering aanvragen	Zelfstandigen die een faillissementsverzekering genieten
< 1 jaar	3,28	14,49	2%	1%
1 / - 5 jaar	25,69	41,26	28%	22%
5 / - 10 jaar	20,73	17,70	25%	20%
10 / - 15 jaar	15,55	8,86	11%	11%
15 / - 20 jaar	9,88	4,99	12%	15%
20 / - 25 jaar	9,39	4,42	10%	14%
25 / - 30 jaar	7,13	3,32	7%	10%
30 / - 35 jaar	4,79	2,29	3%	5%
35 / - 40 jaar	2,57	1,54	1%	2%
40 / - 45 jaar	0,90	0,84	1%	1%
45 / - 50 jaar	0,09	0,29	-	-
50 / - 55 jaar	0,00	0,00	-	-
		100%	100%	100%

Bron: RSVZ

6.7 Raming van de kostprijs inzake de eventuele pensioenopbouw in het kader van de faillissementsverzekering

Raming door Mevrouw A. Laurent, Actuariaal van de DG Zelfstandigen, FOD Sociale Zekerheid op 23 april 2014

6.7.1 Hypothesen

6.7.2 Aantallen

Tabel 17. Evolutie van het aantal aanvragen en toekenningen in het kader van de sociale verzekering in geval van faillissement (luik faillissementsverzekering), 2009 -2013

<i>Jaar</i>	<i>Aantal aanvragen</i>	<i>Aantal toekenningen</i>	<i>Verhouding van het aantal toekenningen t.o.v. het aantal aanvragen (%)</i>
2009	1066	768	72,05
2010	1193	834	69,91
2011	1244	817	65,68
2012	1246	717	57,54
2013	1029	492	47,81
<i>gemiddelde</i>	<i>1155</i>	<i>725</i>	<i>62,80</i>

Er wordt uitgegaan van een jaarlijks aantal toekenning van de uitkering in het kader van de sociale verzekering faillissement (luik faillissement) van 725.

Rekening houdend met het feit dat,

- enerzijds, 80% van de gepensioneerden rechten heeft op een minimumpensioen en 20% op een proportioneel pensioen;
- anderzijds, 30% over gezinslast beschikt et 70% een uitkering als alleenstaande ontvangt,

zijn de aantallen als volgt verdeeld:

Aantallen	Gezin	Alleenstaande
Proportioneel pensioen	43	102
Minimumpensioen	174	406
	217	508
		725

6.7.3 Bedragen

De uitkering in het kader van de sociale verzekering wordt vandaag slechts toegekend voor een maximum van twaalf maanden.

Voor diegene die geen recht hebben op een minimumpensioen (geen 2/3 loopbaan)

Het fictieve inkomensniveau waarvan wordt uitgegaan voor het jaar van de faillissementsuitkering stemt overeen met de bijdragedrempel voor zelfstandigen in hoofdberoep (12.870,43 € en 2014).

Een jaar met een faillissementsuitkering (zonder bijdragebetaling) opent rechten op 1/45ste van het pensioen, zijnde

- 142,27 € voor een gezin, en
- 113,82 € voor een alleenstaande.

Voor diegene die recht hebben op een minimumpensioen (2/3 loopbaan)

1/45ste van het minimumpensioen stemt overeen met een jaarbedrag voor het pensioen van:

374,33 € voor een gezin, en

282,92 € voor een alleenstaande.

Zo wordt het onderstaande resultaat bekomen :

Bedragen in EUR	Gezin	Alleenstaande
Proportioneel pensioen	142,27	113,82
Minimumpensioen	374,33	282,92

6.7.4 Financiële impact

Elk jaar, zullen er 725 personen in het systeem bijkomen en de financiële impact op het vlak van pensioenen wordt geraamd op 3.807.000 € op kruissnelheid.

De impact zal progressief toenemen en dit als volgt:

2020 : 65.627 €

2025 : 286.861 €

2030 : 647.902 €

2035 : 1.127.805 €

2040 : 1.692.914 €

2050 : 2.870.046 €

2060 : 3.556.328 €

Vanaf 2070 : 3.807.000 € (kruissnelheid)

6.8 *Raming van de budgettaire impact van een uitbreiding van de sociale verzekering in geval van faillissement met een derde pijler "stopzetting omwille van economische moeilijkheden"*

Raming door Mevrouw A. Laurent, Actuariaal van de DG Zelfstandigen, FOD Sociale Zekerheid op 12 juni 2015

Proposition de modification de l'assurance sociale en cas de faillite.

- **Mesure proposée**

Il est proposé de faire d'étendre l'assurance faillite aux indépendants en difficulté financière. La durée d'octroi de cette extension dépendrait de la durée de l'activité professionnelle exercée par la personne qui en bénéficie.

Au total, la durée maximum de l'assurance faillite y compris toutes ses extensions ne peut dépasser 12 mois.

Deux possibilités sont envisagées :

1er cas :

Entreprises Âge en années	Durée de l'indemnité en mois
< 2 ans	0
entre 2 et 5 ans	3
entre 5 et 15 ans	6
> 15 ans	12

2ème cas :

Entreprises Age en années	Durée de l'indemnité en mois
<2 ans	0
entre 2 et 4 ans	1
entre 4 et 6 ans	2
Entre 6 et 15 ans	3
entre 15 et 30 ans	6
> 30 ans	6

- **Incidence budgétaire**

L'incidence budgétaire est calculée ici pour 600 octrois de cette extension de l'assurance faillite aux indépendants en difficulté financière.

Les statistiques publiées par GRAYDON nous donnent les âges des entreprises qui tombent en faillite.

L'indemnité octroyée actuellement est égale à :

1.070,94 € sans charge (78% des cas)

1.403,73 € avec charge (22% ces cas)

L'indemnité mensuelle moyenne est égale à
(1.070,94 € x 78%) + (1.403,73 € x 22%) = 1.144,15 €

L'incidence financière pour 600 cas serait la suivante :

Pour le 1er cas

Si la proposition est appliquée dans le 1er cas, les dépenses de prestations faillite seraient estimées à :

Entreprises âge en années	durée de l'indemnité en mois	nombre d'octrois	montants octroyés en euros par mois	dépenses sur base annuelle en euros	Économie en assurance faillite proprement dite en euros
< 2 ans	0	114	0	0	0
entre 2 et 5 ans	3	144	3.432	494.273	164.758
entre 5 et 15 ans	6	204	6.865	1.400.440	466.813
> 15 ans	12	138	13.730	1.894.712	631.571
Total		600		3.789.425	1.263.142

Le coût net de cette extension pour les 600 cas est estimée à :

3.789.425 € - 1.263.142 € = 2.526.283 €

Pour le 2ème cas

Si la proposition est appliquée dans le 2ème cas, les dépenses de prestations faillite seraient estimées à :

Entreprises âge en années	durée de l'indemnité en mois	nombre d'octrois	montants octroyés en euros par mois	dépenses sur base annuelle en euros	dépenses sur base annuelle en euros
< 2 ans	0	114	0	0	0
entre 2 et 4 ans	1	108	2.144	123.568	0
entre 4 et 6 ans	2	78	2.288	178.487	0
entre 6 et 15 ans	3	162	3.432	566.057	185.352
entre 15 et 30 ans	6	102	6.865	700.220	233.407
> 30 ans	6	36	6.865	247.136	82.379
Total		600		1.805.468	501.138

Le coût net de cette extension pour les 600 cas est estimée à

1.805.468 € - 501.138 € = 1.304.331 €